

Goth: Adivasi Stories from Gujarat

Edited by Kanji Patel

Goth: Adivasi Stories from Gujarat

Edited by Kanji Patel

Translated into English by Sonal Baxi

Contributors

Arvind Patel, Dahyabhai Vadhu
Jeetendra Vasava, Mansing Chaudhari
Nazroo Rathwa, Urmila Gamit, Vanita Valvi

Illustrators

Chetan Parshuram Gangavane, Eknath Parshuram Gangavane
Desing Rathwa, Lalji Rathwa,
Mahendra Gamit, Nazroo Rathwa

Bhasha Research and Publication Centre, Vadodara

First Published 2017

©Bhasha Research and Publication Centre, Vadodara

Layout and Design by Rajat Gajjar, Yash Desai and Sahana Iyer

Cover Illustration by Chetan Parshuram Gangavane and Eknath Parshuram Gangavane

Published by:

Bhasha Research and Publication Centre

37 Shreenathdham Duplex

Opp. Shrinagar Society, Behind Dinesh Mill

Vadodara 390007

Gujarat, India

Tel: +91 265 2331968, 2359059

Email: bhasharesearch@gmail.com

Website: www.bhasharesearch.org

This book is published with the support of Tribal Cultural Heritage in India Foundation, Netherlands.

Editorial

Adivasi oral traditions have a rich treasure of stories told on different occasions. A child is an important member in a Adivasi family. Adivasi elders and parents tell stories to children out of love and an idea to train them into ways of life. Their stories are a creation of imagination and wisdom, many a times with inputs from children. The core of story-telling is to address and nurture the child's sensibility and imagination.

Ecological surroundings are the prime concern for the story teller. Animals, birds and humans come alive in Adivasi stories. Children live in nature's intimacy and feel oneness in the co-existence. Like fables elsewhere, the stories are much enjoyed and treated as a part of life by the community. Story-telling is a powerful tool of informal education in their upbringing. The animals, birds, reptiles and insects enter the child's material and psychological life. This helps the child to understand nature. The interlink between nature, humans, ancestors and gods can be immediately sensed in such stories. There is hardly any difference between utility and spirituality. Simple yet basic principles of life are revealed easily to children because Adivasi imagination captures and fictionalizes the truths experienced in life around.

Devices used for representation of characters and situations, ideas, rituals, festivals are many a time like those found in dreams. Animals speak, display certain qualities like humans and the divine entities. Oral folk stories do a great service to scriptless Adivasi children. And that too effortlessly. In the fast globalizing world such stories must be understood and disseminated as a rich, vital living heritage. The notion of inevitable relationship between nature and script must change. Children's stories available in the oral domain must reach the wider world through translation.

Bhasha Research and Publication Centre and the Adivasi Academy have worked over two decades for the revitalisation of Adivasi culture and education. The Adivasi Academy at Tejgadh has set up 'Vasantshala: A Training Centre in Mother-Tongue and Multi-lingual Education' which helps to transition primary learners among the local communities from their respective mother-tongues to Gujarati, Hindi and English. During the past years, Vasantshala has enabled many children who have missed out on education, to go back to schools. By running a multi-lingual school for children pushed out of the mainstream schools, we have realised that oral, cultural heritage is an appropriate educational tool for

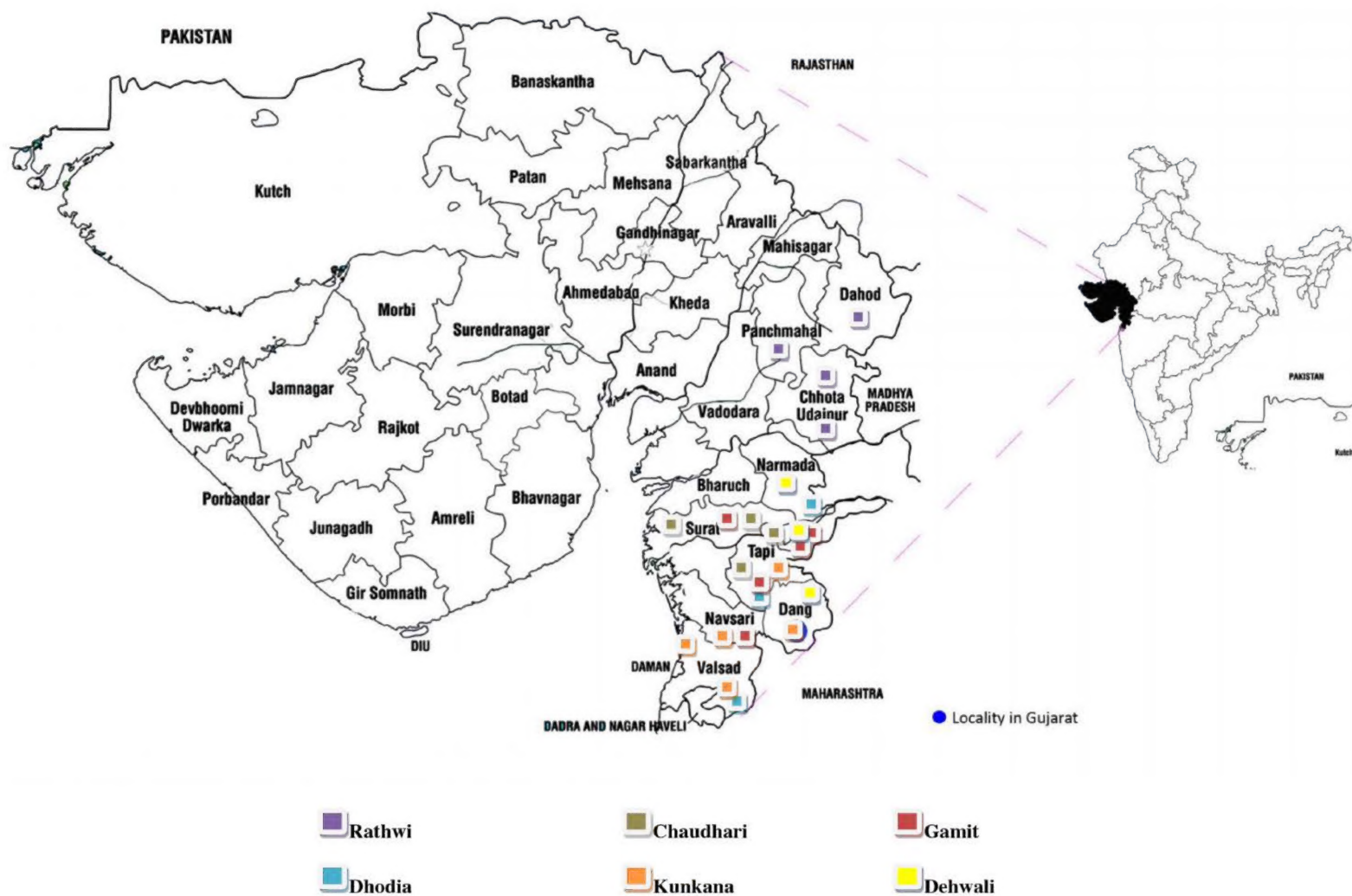
Adivasi children. Vasantshala has developed teaching materials from Adivasi oral literature. Bhasha Centre has a rich experience in documenting and publishing in Adivasi languages and translating them into the official language of the state. Such a vital, living literature should become accessible to the larger world through its translation into English. This publication is an endeavour precisely in this direction. *Goth: Adivasi Stories from Gujarat* is produced to create and enhance an understanding of oral stories for Adivasi children among children in other language regions. This book includes the stories from Rathwi, Kunkna, Chaudhari, Dhodia and Gamit languages, spoken by Adivasi communities living in the state of Gujarat. The book has included the Adivasi language text while presenting its translated version in English.

The original Adivasi language texts are contributed by Adivasi documentors. The translation into English is carried out sensitively and carefully by Sonal Baxi. The translation is based on the original stories alongwith their translations in Gujarati, provided by the documentors. The illustrations are by Adivasi artists. I am sure that the result of the combined efforts of the Adivasi documentors, artists, designers and the translator will be welcomed by children and the readers in general. The idea for this publication emerged during an ongoing dialogue with the Tribal Cultural Heritage in India Foundation, Netherlands. The Foundation enthusiastically supported the publication. I am grateful to the Foundation for making this endeavour possible.

Kanji Patel
Vadodara
August 2017

Map presenting language regions of Gujarat

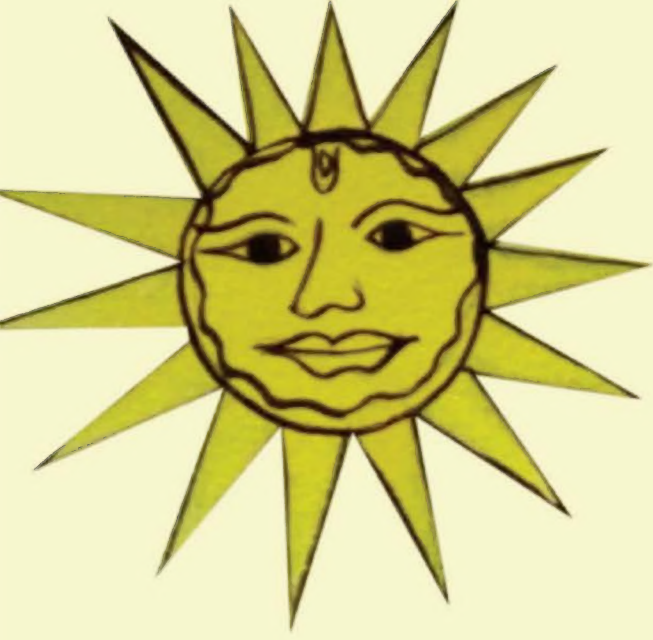
Rathwi

Adivasi communities live in close communion with nature. Several of these communities have their own stories about the creation of the earth and life. Presented here are two such stories. The first story presents the creation of day and night and the second story narrates the competition between the sun and the wind. These stories are also found among the Adivasis living in the states of Jharkhand, Nagaland and Meghalaya and may have travelled to the Rathwa Adivasi community living in western India through the print medium.

The Rathwa Adivasis reside in the Chhota Udepur and Panchmahals districts of Gujarat and in the Alirajpur area of neighbouring Madhya Pradesh. The region which they inhabit is also known as Rath-*vistar*. The area has several caves bearing ancient paintings. The Koraj Hill near Tejgadh has a cave painting estimated to be about 12,000 years old, and quite similar to the ones at the Bhimbetka rock shelters in Madhya Pradesh. The Orsang is the main river flowing through Chhota Udepur.

The Rathwas speak the Rathwi language. They have beautiful artistic traditions as the Pithoro painting, sculpture, pottery, textiles, bead jewellery and canework. Their Timli dance is very well-known. Holi, Diwaso and Dev Diwali are their major festivals. The Gher *Mela* held at Kawant in Chhota Udepur district during Holi attracts visitors from Vadodara and other nearby places.

રાત અને દન

હરગુમમાં વરહો પેહલાનાં સમયમાં ચાંદ ની હોતો. હરગુમમાં એખલો દાહડો હોતો દાહડો કોઈ સમયે બૂડતોની હોતો.

એક દાહડે ભગવાન દુનિયાંની ભાળવા નીચે આયો તીહી એક માણેહ ને ખેતરમાં કામ કરતલો દેસ્યો.

ભગવાન આદમીનો વેહ ધર્યો એત્રે ખેડૂત તીનાને ઓળખીયો ની. ભગવાન ખેડૂતને પૂછ્યું, “તું ઈયું ખેતર કીહી તીયાર કર્યું?”

ખેડૂત કહ્યું, “હમીદ.”

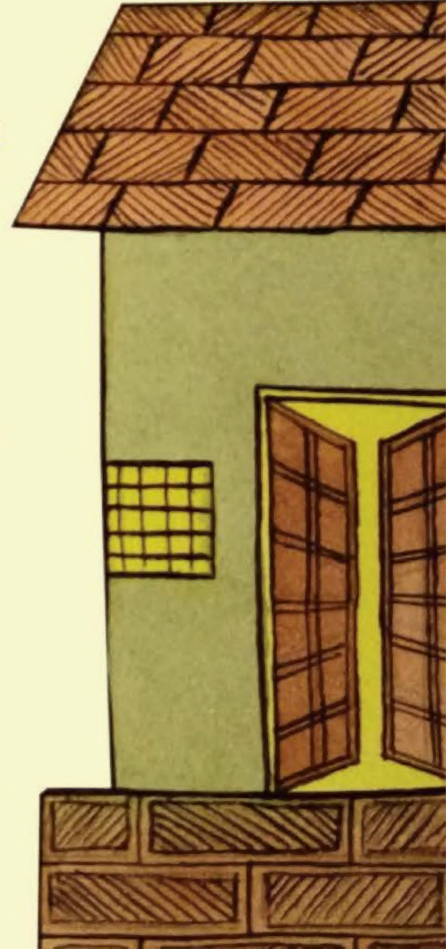
Creation of Night and Day

Long, long ago there was a time when the sun would shine all along in the sky and there would always be light on earth.

One day God came down to visit Earth. He met a farmer working in the field. Since God was in the guise of a man, the farmer did not recognize him.

God asked the farmer, “Your field seems to be ready for sowing, when did you prepare it?”

The farmer replied, “Now.”

ભગવાનને બીજો પ્રશ્નો પૂછ્યો. “તું ઈયું થુડમનું ખેતર કીહી તીયાર કર્યું?”

ખેડૂત કહ્યું, “હમીજ.”

ભગવાનને થુડમનું ખેતર ઘણી ભાળીયું અને પાછો પૂછ્યું, “તું પેલુ ખેતર કીહી તીયાર કર્યું?”

ખેડૂત કહ્યું બધાં જ ખેતર હમીજ તીયાર કર્યા સે.

ભગવાનને વિચાર હોય, તીનાન સાહા બાજડું પડલું દેસ્યું.

ખેડૂતને પૂછ્યું, “તું બાજડામાં કીહી ખાધું હોતું?”

ખેડૂતે જવાબ આપ્યો, “હમીજ.”

થોડીક છેટા હકલી બાજડું ભણી ઈશારો કરી ભગવાને ફેરથી પૂછ્યું, “તું તીનામ કીહી ખાધું?”

God pointed to the neighbouring field and asked,
“When did that field get ready?”

The farmer said, “Now.”

God pointed to the next piece of land and asked
again, “And when did you prepare that field?”

The farmer replied, “I prepared them all right now.”

God was perplexed. He saw a *patrara* lying nearby.
He enquired, “When did you have your food?”

The farmer said, “Now.”

God saw another *patrara* lying further away. He asked,
“When did you have your meal in that?”

ખેડૂત કહ્યું, “હમીજ.”

ભગવાનને પૂછ્યું, “ભાઈબંધ તું કિહી કામ કરે સે અને કીહી થાકો પીવે સે?”

ખેડૂત કહ્યું, “મે હમીજ કામ કરુ છુ અને થાકો પૂણ હમીજ પીવું છું. હીના સિવાય માહરી પાસે કોઈ બીજો નવરાય નીહી જડે. મેં બીજા કાહને સમયે નવરાય નીહી જડી.”

૨૨

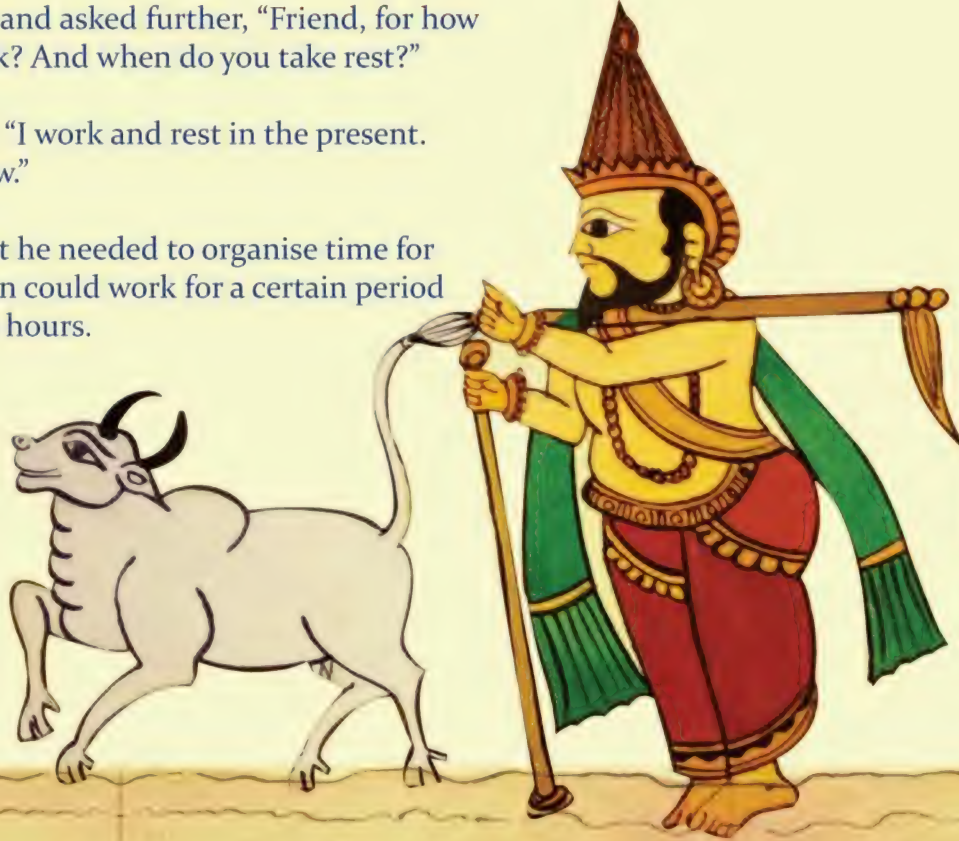
ભગવાન હમજી જ્યો તીનાને અટકળ આવી કી માણેહને નવરાય નિહી, કામ કાજનો સમય ગોઠવવો પડહે. કાહનેક સમય કામ કાજ કરવાનો રહહે કાહનેક સમયે નવરાય રહ હે. ભગવાનને ખેડૂતને કહ્યું, “હમી મે તાહરા માટે રાત હોવે હહલું અટકળ કરેહ. વરહું પસેન તેન આરામ કરવાનો પૂરો સમય જડહે.”

The farmer again said, “Now.”

God felt curious and asked further, “Friend, for how long do you work? And when do you take rest?”

The farmer said, “I work and rest in the present. There is only now.”

God realised that he needed to organise time for man. So that man could work for a certain period and rest at other hours.

ખેડૂતને વિચારમાં પડીયો અને કહ્યું, “રાત ક સે. તે મને ખબર ની હોતી અન તું કોઈ સે તું કાલની રીતે રાત બનાવહી?”

ભગવાનને કોઈ જવાબ નીહી આપ્યો. ચું હાહીયો અને સાહાથી અલોપ હોય જ્યો. પસેન ભગવાનને દાહડાને બોલાવ્યો અને કહ્યું, “તું હમીથી વધારે અજવાળું નીહી આપતો. હહલું કરવાથી માણેહને આખો સમય કામ કરવું પડે સે હીનાને આરામ કરવા સમય જ નીહી જડતો. જો હહલું લાંબા સમય હધી ચાલહે તીહી માણેહ ઘણો કામ કરી પસેન વેધો મરી જાહે એત્રે જેત્રો સમય અજવાળું આપો એવું જ સમય હતાઈ પૂણ જાવો. દીહી તમો બાહેર નીહી આવો તીહી માણેહ પૂણ બાહેર નીહી નીકળે અને તીનુને આરામ કરવો પડહે.”

એક દાહડેથી હાંજે દાહડો ડુબવા લાજ્યો. અહી ધરતી પર દાહડો ડૂબી જવાથી પસેન અંધારું હોવા લાગે સે. માણેહને વિચાર હોયો, તીનાને કછુક જ દેખાતું ની હોતું. એત્રે તીનાને દાહડો ડૂબી જાય પસેન કામ કરવાનું બંધ કરવું પડે સે.

થોડાક દાહડા પસેન ભગવાન પાસો ખેડૂત ને ભેગાવા આયો. અને કહ્યું, “હમી તને અટકળ આવહે કી રાત ક કહેવાય. એત્રે હમી અજવાળું હોવે તીહી કામ કરજે અને તીહીજ રાત પડે તીહી આરામ કરજે. હંધારે વાહણે અજવાળું દેખાય તીહીથી કામ ચાલુ કરજે.”

Surprised, the farmer replied, “I do not know what night is. And who are you? How will you make night?”

God laughed and disappeared. Then God called the Sun and said, “Please do not shine for all hours. As you always stay in the sky, man on Earth has to work all the time. He has no time for rest. If this continues, man will die early. Therefore, from now on, you should hide yourself for the same number of hours for which you shine. When you do not show, man too will not venture out and take rest at the time.”

From that day, the Sun would set in the evening after which darkness would swathe the Earth.

A few days later God came to meet the farmer and said, “Do you now know what is night? You should work till there is light. Then you must rest and resume work only at daylight.”

ખેડૂત ને ખબર પડી કી ઈયું પેહલા ભગવાન અને ભેગા આવ્યા હોતાં, ખેડૂત આગળથી સાલતું આવ્યું ભગવાનને બે હાથે જોડી રામ-રામ કર્યા અને કહ્યું, “ભગવાન હમી મેં તાહરી વાત હમજી જ્યો. પૂણ તૂહું વાહણે વાત કરો તે ક કહવાય. ભગવાનને કહ્યું મે પેહેલો અજવાળું ના સમયને વાહણે કહું છું.”

ખેડૂતે પસેન એક વાર ભગવાનને બે હાથ જોડીને રામ-રામ કર્યું, “હમી મને હમજ પડી કી મે તોહરા કહવા મુજબ કામ અને આરમ કરેહ. પૂણ એક નાનલી મુશ્કેલી સે. જેર રાત પડે સે મે ઘર જમ તીહી. અંધારામાં હોવાથી મે એકદમ એકદમ વાટે પડી જમ. મે કહલી રીતે ઘર વાહત રીતે પુગી જમ.”

ભગવાનને વિચારીને કહ્યું, “મે તાહરા મદદમાં ચાંદ બનાવ્યો સે. દાહડો ડૂબી જાય પસેન ચાંદ હરગુમમાં ઉગહે અન પૃથ્વી પર અજવાળું આપહે.” તીહીથી રાત પૂણ તું દેખી. કહલી રીતે ચાંદની બનાવ્યો અને રાતે પૃથ્વી પર અજવાળું દેખાયું.

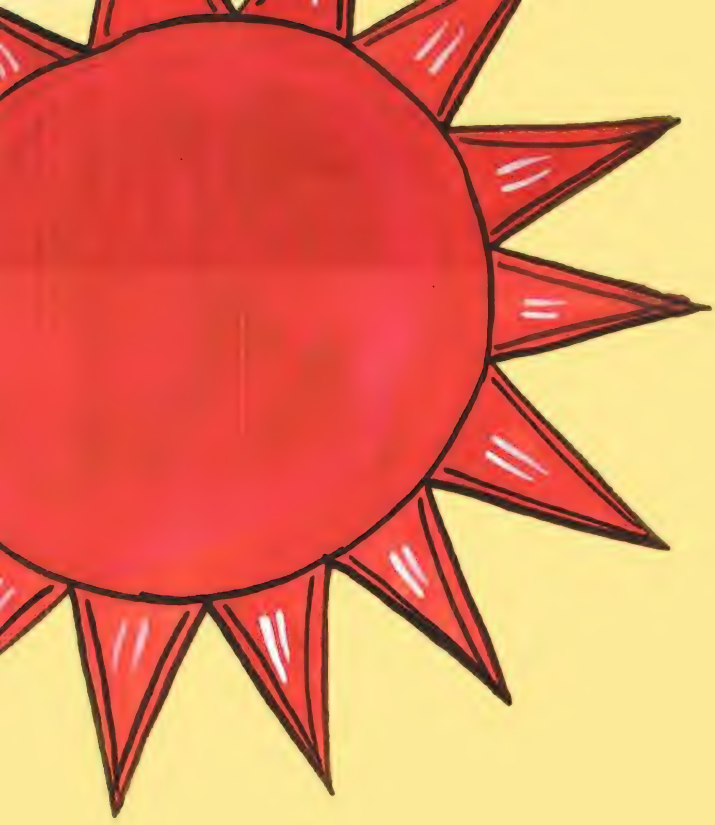
The farmer realised that it was God before him. He greeted God with folded hands and said, “I will work and rest as you say. But I cannot see anything in the dark. How do I go home after dark?”

God said, “I will create the Moon for you. The Moon will rise in the sky after sunset each day and will give light. So you will be able to see even in the dark.”

And so God created the Moon to show light at night. Since then, the day begins with sunrise. And the Moon appears in the sky after sunset.

Story contributed by Nazroo Rathwa
Illustrated by Chetan and Eknath Gangawane

દાહડો ને વાહલો

પેહલા (એક) જમોનામે દાહડો (સુરીયો દાદો)ને વાહલો (વાય) નેમ ઝુમાયા કે આમુ બે જણોમેથી વદાર જોર કાહનાનુ. એ બે જનોનુ (જોર માપવા) ઝગળુ પતાવા બે જનોની હરાબદો કરવાનું નક્કી થીયુ. બૈવ જણા (એમ તેમ) આની પાહ ઈની પાહ ભાયરું કોયના (કોના) પર એમનુ જોર કાળે.

Sun And Wind

Once the Sun and the Wind had an argument as to who was stronger among them. So they decided to compete. They looked around for something to test their strength upon.

રોડામે તેહીયા એક મોણેહ ચાલતો ભાયરો. બૈવ જણોને એક
વિસાર આયો કે બૈવ જણોમેથી પેલા માણેહનો ચાખલો કાળે
તેહીયો વધાર જોર વાળો ગણાહે.

They saw a man walking on the road. An idea struck
them both: the one who could make the man take
off his clothes would definitely prove that he was
stronger of the two.

પેહલામે પેહલો વાહલો જો, વાહલો ઘણો જોરથી આયો કે પેલા માણેહને
સાલવાની આહબદા (અબદા) પડી.

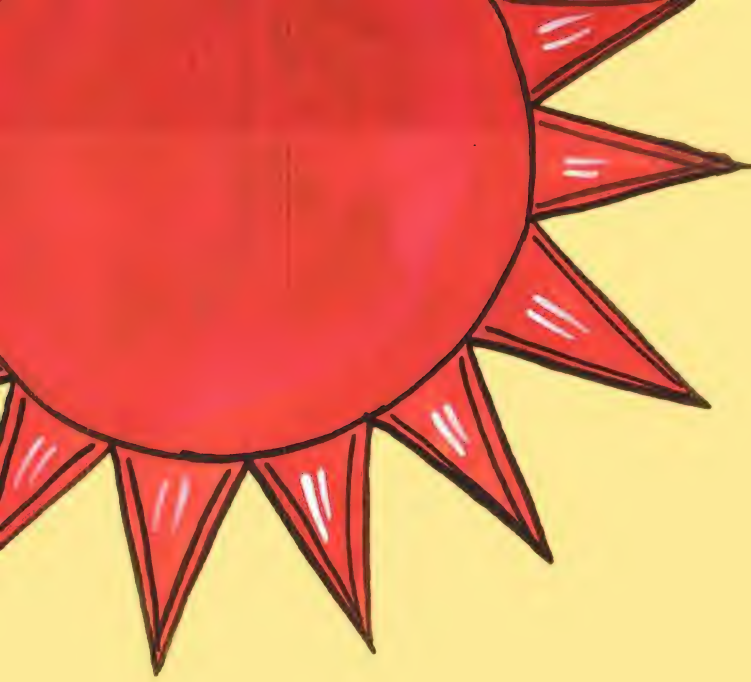
વાહલો હજુ વધાર જોર કરીને આયો એખલે ટાળ ભારી લાયગી. ટાળ લાગતા
એ માણેહ ઈનો ચાખલો જોરથી ધરી લીધો. એખલે તીને તાતુ (ઉનુ) લાગે.
વાહલો વિસાર છોયળો.

The Wind began the contest. It blew in such great
gusts against the man that it was a struggle for
him to walk straight.

The Wind blew hard and long; and the harder it blew
the colder the man felt. So he held on tightly to his
clothes trying to keep himself warm. Finally, the
Wind gave up.

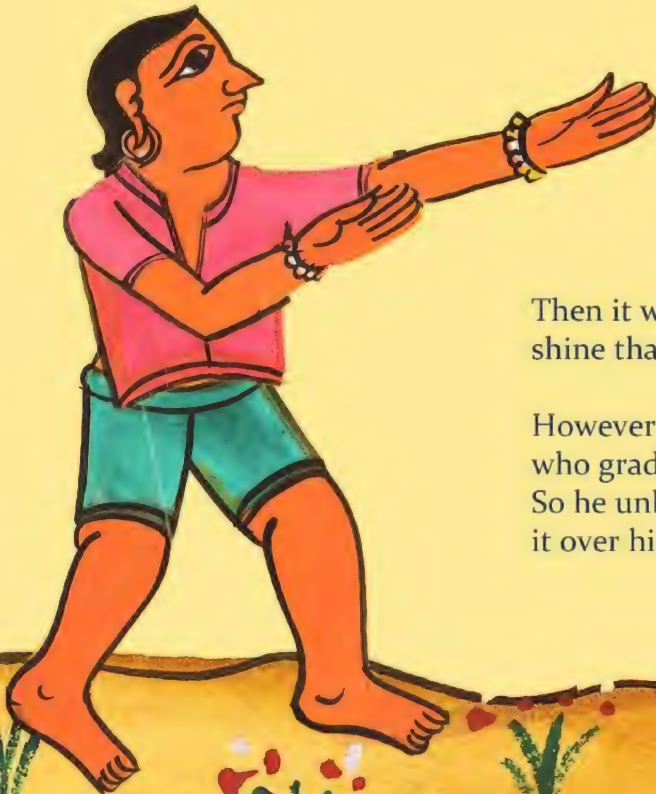

સુરીયાનો (દાહડાનો) વારો આવવો. પેહલો સુરીયો (દાહડો) તોપ કુહલો માણેહ પોર નાયખો.

ધીરો ધીરો સુરીયાનો (દાહડાનો) તોપ વયધો તીમ તીમ માણેહને તોપ લાયગો તેહીયો તીનો ચાખલો કાળી ખૂબા પોર મેકી દીદો.

Then it was the Sun's turn. First, he gave a gentle shine that comforted the man.

However, the Sun continued to shine on the man who gradually began to feel hot and uncomfortable. So he unbuttoned his shirt, took it off and carried it over his arm.

ભારે તોપ લાયગો, તેહીયો થજુમાના તલાવમે બધો ચાખલો કાળીને
તલાવમે ટાજુ પાળવા કુદી પળીયો.

વાહલો પોતાની હારી જો. એમ વિસારીયું એકદમ સુરીયો (ઢાહડો)
વધારે જોરવાળો હોયો..

Soon the heat of the Sun became unbearable.
When the man saw a stream close by, he took
off all his clothes and jumped in to cool off.

The Wind conceded defeat. The Sun was definitely
stronger than the Wind.

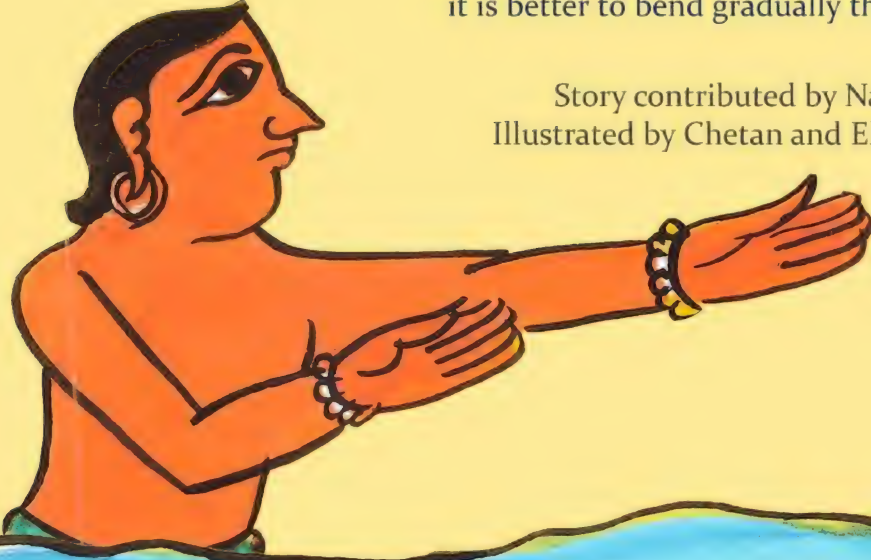

કોઈકને હરાવો હોય તે ધીમે-ધીમે જોર કરવો પળે, ભારે જોરથીની.

The challenge between the Sun and the Wind shows that it is better to bend gradually than to break by force.

Story contributed by Nazroo Rathwa
Illustrated by Chetan and Eknath Gangawane

Chaudhari

Chaudhari Adivasis are concentrated in the Mandvi, Vyara, Valod, Bardoli and Mangrol areas of Gujarat. According to the community, the word 'Chaudhari' has its roots in 'cho', meaning 'in all directions'. The community is well-known in the area and is thus known as chaudhari. The main profession of the Chaudharis is agriculture.

The Chaudhari language belongs to the Bhili language family. There are approximately six lakhs speakers of Chaudhari language in Gujarat. Chaudharis have a rich repertoire of songs and stories.

Their weekly market is known as *haat*. The haats are held in different villages during the week. The Chaudharis therefore name their weekdays based on the particular place where the haat is held. These names vary from place to place as every region has its haat in different villages. One collection of weekday names is given below.

Sunday is known by the word Kodujja, derived from Kadod, the place where the local haat is held on Sunday. Similarly, Saturday is termed Viyora. Viyaro is derived from Vyara where the Saturday haat is held. Similarly, we have the following:

Hammar (Gangapur Harshad)	Monday
Haatkiyo (Bedkuvadur)	Tuesday
Manbio (Mandvi)	Wednesday
Gadiyo (Devgadh)	Thursday
Vaknino (Vankal)	Friday
Viyaro (Vyara)	Saturday

They celebrate festivals with fanfare. Around Diwali, the Chaudhari community gets together to hold the Kansari *mela* at Padamdungri near Unnai in celebration of their harvest. Many people visit Padamdungri to see the mela.

એક ઉંદારને વાત્તાહા

એક ગડીહી હોતની. તે નાકડે હલગાવીન ચૂના પાંદી રોટના કૂજતિની. તિયા એક ઉંદાર વાડી વાડી જાતનો. ઉંદાર વાડી વાડી જાતનો તિયા પાગામાં કાંટો ખૂંચી રઅયો. એટલે ઉંદાર પાગ ઊંચો કરીન રોટના કૂજતિની ગડીહી પાહિ આવો. ઉંદાર કઅતો, “હા, ગેડેલે ગેડેલે માઆરે પાગામાં કાંટો ખૂંચી રઅયો હા. કાઢી આપની.”

ગજેડેલે કાંટો કાડીન ચૂનામાં નાખી દેદો. કાંટો બલી ગો. ઉંદાર કઅતો હા, “ગેડેલે ગેડેલે માઆરે કાંટો નાવ.” ગડીહી કઅતી હા કાંટો તે મયે ચૂનામાં નાખી દેદો, કાંઆથો આપઅ. ઉંદાર કઅતો હા, માઆરે કાંટો જ જૂજે. ની તે તોરે રોટનો જ નેજાહી. ઉંદાર ગડીહીણે રોટનો નેઈને નાહી જાતો હા. રોટનો નેઈને જાતો હા... જાતો હા..

The Tale of a Mouse

Once there lived an old woman. One day the woman sat before the fire, preparing *rotlas*. A mouse passed by the hedge outside. As it rushed by, a thorn stuck in its legs. The mouse came slowly inside the house to the old woman and said, “Oh Grandmother, a thorn has stuck in my leg. It is hurting me. Please help me pull it out.”

The old woman pulled out the thorn and threw it into the fire. The mouse then said to the old woman, “Grandmother, give me back my thorn.” The old woman was taken aback. The thorn was burnt to ashes. How could she give it back? But the mouse insisted, “I want my thorn back. Or I will take away your rotlo.” Since the old woman could not return the thorn, the mouse took away her rotlo.

તીયા ઉંદારને વાટીમાં એક ગડોહો મીલી ગો. ખેતામાં હલે કરીન ગડોહો ખેયડા કરતોનો. ઉંદાર કઅતો, “હા, ગડાહા ગડાહા આલે, ઓ રોટનો થહર, હાય ખેડતો હામ.”

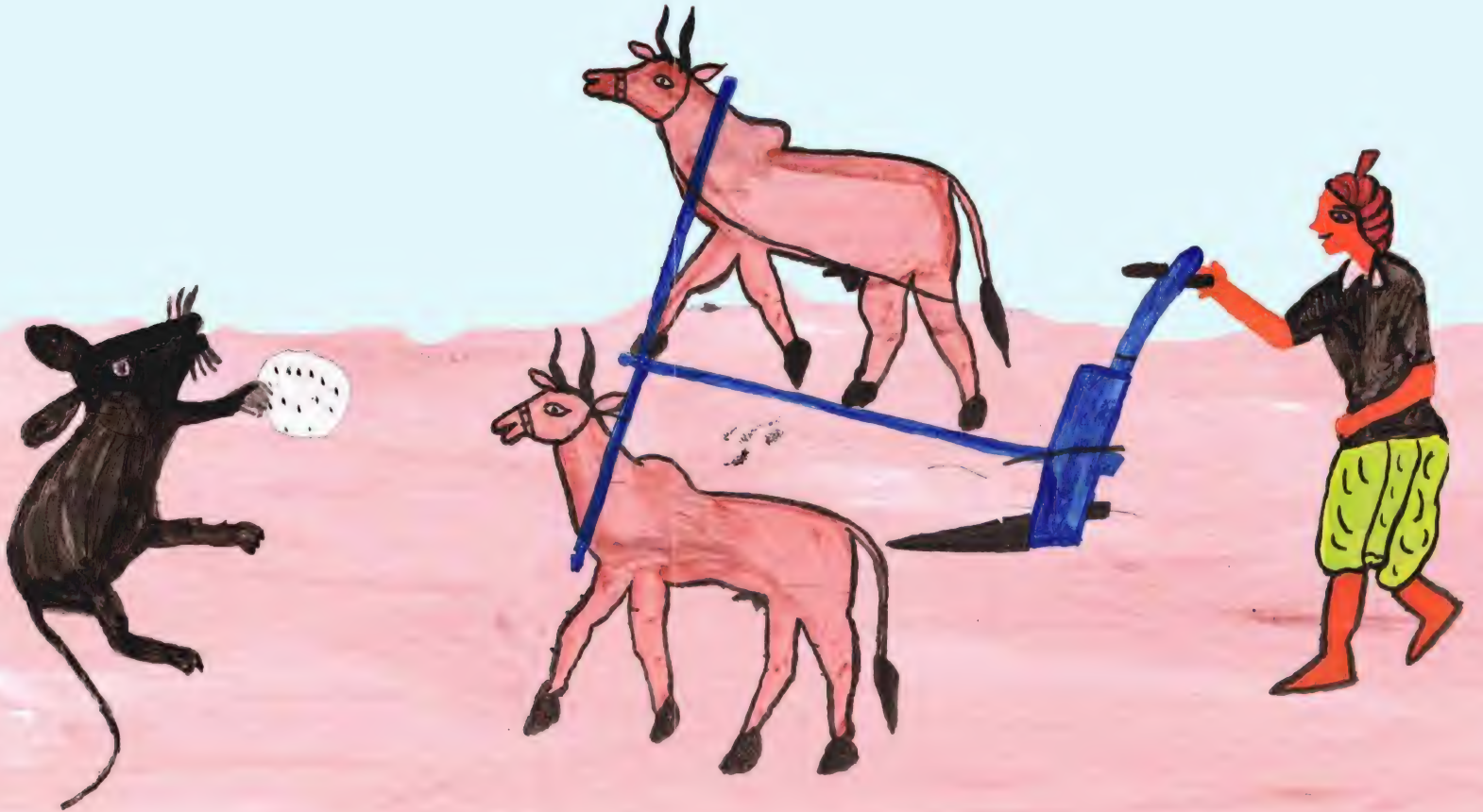
ઉંદાર હલે કરીન ખેડતો હા. પૂઠી આવતો હા. આલે તોઓરે હલ. ને માઆરે રોટનો નાવ. ગડોહો કઅતો હા, હાંય ફોખો હોવાનો એટલે રોટનો ખાય ગો. ઉંદાર કઅતો, “હા ગડાહા માને રોટનો જૂજે જ. રોટનો હવે તે ની મિલે.” એટલે ઉંદાર કઅતો, હા, માઆરે રોટનો જ જૂજે. ની તે તોરે કુહનઅ જ નેજાહી.

ઉંદાર ગડાહાણે કુહનઅ નેઈને નાહીં જાતો હા. કુહનઅ નેઈને જાતો હા... જાતો હા..

On the way the mouse met an old man. The old man was ploughing his field. The mouse called out, “Grandfather, grandfather, let me help you. Please hold this rotlo while I plough your land.”

After some time the mouse returned and said to the old man, “Here is your plough, now please give me back my rotlo.” The old man replied, “Oh, I was hungry and so I ate your rotlo.”

The mouse wanted his rotlo back: “Return my rotlo or I will take away your plough”. And so the mouse went away with the old man’s plough.

તીયા ઉંદારને વાટીમાં એક કુંબાડઅ મિલતઅ હા. કુંબાડઅ ડિઈગલે ડિઈગલે માટળઅ ખોજજા કરતન. એટલે ઉંદાર કઅતો, “હા કુંબાડાણો, આલે કુહનઅ. માટળઅ ખોદી ને.” કુંબાડાથઅ માટળઅ ખોદતા ખોદતા કુહનઅ ફહાંગી ગઅ. ઉંદાર કઅતો, “હા નાવ માઆરે કુહનઅ.” કુંબાડઅ કઅતઅ હા કુહનઅ ફહાંગી ગઅ તી તે કાંઆથ આપઅ ? એટલે ઉંદાર કઅતો હા, માઆરે કુહનઅ જ જૂજે.

ની તે તોરે હાંડલી જ નેજાહી. ઉંદાર કુંબાડાણો હાંડલી નેઈને નાહીં જાતો હા. હાંડલી નેઈને જાતો હા..જાતો હા..

On the way he met a potter. The potter was digging the soil with a *kuhunu*. The mouse said to the potter, “Here, please take this *kuhunu* to dig the earth.” As the potter was digging, the *kuhunu* broke. The mouse demanded his plough back, “Give me back my plough or I will take your *handli* away.”

But the plough had broken. So the mouse took the *handli* and went his way.

તીયા ઉંદારને વાટીમાં એક ફરવાડો મીલી ગો. ફરવાડો ખાખરાણે પાતરાણે
ઢયળો કરીન પાડઅ દૂઉયા કરતોનો. એટલે ઉંદાર કઅતો, “હા ફરવાડાણે,
આલે હાંય તુને હાંડલી આપતો હામ તિયામા તું દૂઈ ને. તીયા ફરવાડો
હાંડલી નેઈને દૂઉતો હા, તતરામા પાડે પાટવે ઠોકીન હાંડી ફોડી નાખી.
ફરવાડાણે ઉંદાર કઅતો, “હા નાવ માઆરે હાંડલી.” ફરવાડો કઅતઅ
હા હાંડલી ફહાંગી ગોઈ તે કાંઆથી આપઅ ? એટલે ઉંદાર કઅતો
હા, માઆરે હાંડલી જ જૂજે.

ની તે તોરે પાડલી જ ને જાહી. ઉંદાર ફરવાડાણે પાડલી નેઈને નાહી જાતો
હા. પાડલી નેઈને જાતો હા...જાતો હા..

Soon he came upon a Bharwad. The Bharwad was
milking a buffalo, collecting the milk in a mould
made of *khakhra* leaves.

The mouse said to the potter, “Please use this handli
to collect the milk.” As the potter took the handli, it
fell and broke. The mouse said to the potter, “Give
me back my handli or I will take away your buffalo.”
But the handli had broken. The Bharwad could not
give it back to the mouse.

So the mouse took hold of the Bharwad’s buffalo
and left.

તીયા ઉંદારને વાટીમાં વેવા વાલે મીલી જાતે હાં. વેવા વાલે ડોવળો વાગાડીન નાચ્યાં કરતેને. તીયે જાઈન ઉંદાર કઅતો, “ હા એ પાડી થહરા હાંય ડોવળો વાગાડીને બદાહાંય નાચાડતો હામ.” ઉંદાર ડોવળો વાગાડીન બદાહાંય બરાબર નાચાડતો હા.

ઉંદાર થોડીહીવારમાં આવિન પાડી માંગતો હા. વેવા વાલે તે પાડી કૂજિન ખાય ગોને. વેવા વાલે કઅતે હા પાડલી તે હવે કાંઆથી આપયે ? એટલે ઉંદાર કઅતો, હા,માઆરે પાડલી જ જૂજે. ની તે તોરે નાડલી જ ને જાહી.

On the way, he met a wedding procession. The bridegroom's family and friends were dancing to the beat of the *dovro*. The mouse said to them, “Please hold this buffalo. I will play the music, so you may all dance”. Everyone danced to the tune of the mouse.

After the dance got over, the mouse asked for his buffalo. But the wedding guests had cooked and eaten the buffalo. How could they return it? The mouse threatened them, “Give me back my buffalo or I will take away your bride.” But there was no buffalo to give.

ઉંદાર વેવા વાલાહાય નાડલી નેઈને નાહી જાતો હાં. એટલે પૂઠી ઉંદાર
ગીત ગાતો હાં.

કાંટલો આપીન રોટનો નાવો તામાજ તુરુહુરુ... તામાજ તુરુહુરુ.
રોટનો આપીન કુહનઅ નાવો તામાજ તુરુહુરુ... તામાજ તુરુહુરુ.
કુહનઅ આપીન હાંડલી નાવો તામાજ તુરુહુરુ... તામાજ તુરુહુરુ.
હાંડલી આપીન પાડલી નાવો તામાજ તુરુહુરુ... તામાજ તુરુહુરુ.
પાડલી આપીન નાડલી નાવો તામાજ તુરુહુરુ... તામાજ તુરુહુરુ.

And thus the mouse went away with the bride, singing:

“I gave a thorn and got a rotlo.
I gave the rotlo and received a handli.
The handli broke and I got a buffalo
The buffalo got eaten and so I found my bride!”

The mouse had reason to be happy as he had got
much more than he had lost.

Story contributed by Mansing Chaudhari
Illustration by Nazroo Rathwa

Gamit

In Gujarat, Gamits are largely concentrated in the villages on the eastern part of Dang district. In Maharashtra, where they are known as Gavits or Gavras, the Gamits live in the Nandurbar and Dhulia districts.

Like other Adivasi communities, the Gamits too have their own stories of origin. The community believes that the earth was created from water. When the world first came into existence, there was no land. With the passing of time, water began to solidify and there emerged land, rocks and mountains. This is why even today water springs from the hills. Later, the sky was born from the movement of the oceans and then came the sun, the moon and the stars. From water also evolved life and the first to emerge was God who created human beings.

The language spoken by the community is known as Gamit which belongs to the Bhili language family. The Gamit language is influenced by its neighbouring languages and thus its idiom varies in different geographical regions. In Gujarat, Gamit is influenced by Dehwali, Chaudhari, Mawchi and Dangi languages while in Maharashtra, it is influenced by Marathi. The Gamits live close to nature and commence each festival celebration by invoking the sun, sky, earth, moon and the stars. Their festivals follow nature's cycle. They have a rich knowledge of the local ecology. They believe that trees indicate the weather. When *saag* tree bears more flowers, Gamits understand that there will be good rainfall and harvest. When the *akval*, *humb*, *kakad* and *baheda* trees bear less fruits, it is an indication of poor rainfall.

Like many other Adivasi communities, Gamits endeavour to be self-sufficient by using natural resources to make household items. Their pottery is much known. Gamit women make *kothis*, *chulho* and *ghantino thal*. Bamboo being in abundance where they live, they use it to make baskets, fishing nets and mats.

આંધળી ડોહલી

એક ગામમાં એક ડોહલી રા આતી. તી પાક્કી ડાકણ. જાત જાતના મંત્રા જાએ. ડોહલી ગૈળી આતી તેથી ચીન દેખાય જ નાય. એટલે ચીન ખબર જ નાય પળે કા દિહી હેય કા રાત.

વખાતી વા વાહને નીચકે રવ્યા કરા આતે. ડોહલીન તે દેખાય નાય કા દિહી હેય કા રાત. એટલે રવા આતા ચા નીચકાહાન પુછ્ય, “નીચકાહા ઓ નીચકાહા, આંદાર પળી ગીય કા ?” નીચકા ધ્યાન તે રવામાં જ આત.

બાકી રવા આતા ચા નીચકાહામાંથી એક નીચકે ડોહલીન આખ્ય, “હાઆ, ગળીઆયા, આંદાર તે કવ્વારીય પળી ગીય. આમાંતે આંદરાહામાં જ રવ્યા કજીહી.”

The Blind Woman

There lived an old woman in a village. She practised witch craft in secret. Since she was very old, her vision had dimmed. She did not know night from day.

One evening the village children were playing near her house. The old woman asked them, “Oh, children, has it turned dark?”

The children were busy playing. One of them replied absent-mindedly, “Oh, yes, grandmother, it has long turned dark but we continue to play.”

પાસે ડોહલી પાય લાકળી આતી ચે ગોળો બનાવ્યો. બાઈચી પૂછળો બનાવ્યો. હાચલુહુંજ આંદારઅ ઉવી ગયી જાઈન ડોહલી તે ફીરા નીકી પળી. નીચાક આજુ રવ્યા જ કમરા આતા અને ઉજાળજ આત. રવા આતા ચા નીચકાય ને ગાવવાળાહે ડોહલીન લાકડી ગોળા પે બહિન ઉળતા દેખી.

પાસે તે આખા ગાવામાય ખબર પળી ગી કા ડોહલી તે પાક્કી ડાકાણ હેય.

As soon as the the old woman heard this, she pulled out a stick. She uttered some words and lo, it turned into a horse. Then she brought out a broom and with the snap of a finger, turned it into the horse's tail. Believing that it was indeed night, she climbed on to the horse. The horse rose into the sky!

However, the sun was yet to set. It was still day light. The children saw the old woman flying in the sky and began to shout. Soon, the entire village gathered to see her. Thus the old woman's secret became known. Everyone in the village learnt that she was a witch!

Story contributed by Urmila Gamit
Illustration by Chetan and Eknath Gangavane

બાંડો વાંદરા

એક ડોહો આતો. ડોહે રાનામાય ચીબળે વોઝયે. ડોહો રોજ રાન જાય ને ચીબળાવાળા રાનમાં કામ કઝે. થોળા દીહામાય તે ચીબળે લાગતે બાજે. ચીબળે ઓલે બધે લાગ્યે કા અર્થે ચીબળે તે પાકી પાકીન રાનામાય જ ફ્રટ્ટી ગીયે.

એક દિહી જંગલામાંલથે એક વાંદરાહા ટોળો યેનો. રાનામાય ચીબળે લાગેલે એઈન ખા બાજે. પાસે તે એક દીહી યેને બેન દીહી યેને એહે વાંદરે રોજ યેતે બાજે. વાંદરા જાત એટલે ખાય તાઉ ખાય ને પાસે ગાંડ ગીહળી કર્ઠન ચીબળે ઊડાળી ટોકે.

The Old Man And The Monkeys

There once lived an old man. Once he sowed *chibdas* on his farm. The old man would tend to his farm daily. Soon, the *chibdas* began to grow.

One day a brood of monkeys from the forest landed in the old man's farm. They tasted the *chibdas* and loved their taste. From then on they began to visit the old man's farm daily to feast on the *chibdas*.

ડોહો તે વિચારેહે વાંદરાહા કાય કઊ ? પાસે તે ડોહે થોળાહાક છૂરા ઘલાળી
લીઈનો ને ચીબળા માય બુકી યેનો.

બીજી દિહી તે વાંદરે યેને ને ચીબળે ખા બાજે. ચીબળે ખાધે તાઉ ખાધે ને ગાંડ
ગીહળી કચરા બાજે. તહળામાય એક વાંદરા છૂરા કર્ઠન પૂછળો વાળાય ગીયો.
પૂછળો વાળાતા વાંદરો તે ઊબો ન ઊબો કૂદા બાજ્યો.

The old man felt worried that the monkeys would destroy
his crop. He thought of a plan. He sharpened a few knives
and placed them among the chibdas.

The next day the monkeys arrived again. Like on all days,
they had their fill of the chibdas. Satiated, they began to
rub it on their backs. As they hopped around, a monkey's
tail got cut by the knife. The monkey shrieked in pain.

તલાહામાય ડોહો હોગો થી ફગ્યો ને લાકળી લીને વાંદરાહાન ખદળી લાગ્યો. વાંદરે તે ડોહો ગઅમાય ઊરાય ગીએ ને બાંડો વાંદરો બાઆ રય ગીયો. ડોહે તે બાઉ બુજી દેન ને ગઅમે જાય ને વાંદરાહાન હાબ્બાર ઠોક્યો.

પાસે કાય ? બાંડો વાંદરો બાઆ કુદે ગઅમે હુપાહુપ.

The old man was ready. He rushed to the farm. He ran after the monkeys with a stick in hand. The old man had left the door of his house open. The monkeys rushed into the old man's house to save their lives. The old man went inside and began to beat up the monkeys.

Only the tailless monkey was left behind in the farm.

What could happen then? The tailless monkey jumped up and down, howling in pain in the farm outside. There was a loud hup-a-hup as the monkeys received a thrashing inside! Never again would the monkeys dare to visit the old man's farm!

Story contributed by Urmila Gamit
Illustration by Lalji Rathwa

Dhodia

Dhodia Adivasis are spread across Gujarat and Maharashtra. In Gujarat they live in Valsad, Navsari and Surat districts. The rivers Tapi, Purna, Kaveri, Ambika, Taan, Baan and Kolak flow in the region where they reside. The Dhodias live amidst the hills, especially in the forest areas of Vansda, Mahuva and Dharampur.

They have several beliefs regarding their origin. According to one belief, more than a thousand years ago, two brothers, Dhansinh and Rupsinh, migrated from Saurashtra and Mewad to Dhulia. They gradually married women from the Naik community and came to live in Surat district. Since they belonged to Dhulia, they came to be known as Dhodia. Their language is known by their community name, Dhodia.

Another story goes that Dhansinh and Rupsinh were two Rajput Sardars of Dhandhuka who were once compelled to move outwards in search of food and fodder during the time of a famine. Crossing the river Narmada, they reached the Tapi region and settled there. Their progeny came to be known as 'Dhodhias', derived from 'Dh' of Dhansinh.

The Dhodias often name their children on the kind of harvest they have reaped or the day on which they are born. For instance, if they have had a good produce of the *moong/mag* pulse, they name the child Magan or Magji. If *chana* or gram has grown well, the girl is called Chani. If the child is born on a Sunday, s/he is called Raviyo or Ravli; if on Monday then Somo, Somlo, Somi or Somli.

Dhodias have songs for all occasions: birth, death, marriage, harvest and festivals. Their main musical instrument is the Toor. They have a rich repertoire of stories of human, animals and birds, tales of wit and cleverness, historical stories, mythical and magical tales, stories of origin, legends and religious folklore.

ડોહીએ નાકાહીં વડાં

હિયાળો બરાબર જામ્નેલો આયે. હીં આખે માણાં કામ ! આડકેં ગાળી લાખે ઉલાં હીં ! ગાંવામાં લોકાંએ પાહેં પાંગરુલાગ પીસોંભી નાંય. ઉલેં ઘણાં લોક તે પૂંજામાં ભરાયને હદ્રઈ ગુવા આયે. કૂતરાં-બિલાડાં ભી હીં લાગે જ ! કૂતરેં બિલાડેં ભી માણાહા ભેગેં પૂંજામાં ભરાયલેં આયે. જાણે તાં પૂંજા નાંય તાણે તાં આગણે જંઘ્રાં હળગી રનાં આયે.

તે ગાવામાં એક ડોહોને ડોહી રય. રવલાગ ઝીણાહાં જૂઠડાં. તાં આંગણે જંઘ્રાં હળગી રનાં આયે. ડોહો ને ડોહી જંઘ્રાહીં બેઠેલેં આયે. બેય જણે જાત જાતની વાત કરી રને આયે.

Vadu on the Old Woman's Nose

It was an extremely cold winter night. For the cold had decided, "It is my job to spread cold! Let me do it well." It was so cold that one's bones would numb. The people in the village did not have enough warm clothes. So many villagers took shelter in the hills. They snuggled and slept inside the warm caves. All the dogs and cats in the village followed them. Those who stayed back in the village lit firewood to keep themselves warm.

There lived an old man and woman in the village. That night they too lit a fire in front of their home. They sat before the fire, basking in its warmth and chatting.

ડોહો આખે, “માં તે પયહાદાર હેટ બનુનાં ગમે. એકદાહ જો મે પયહાવાળો બની જાય તે લોક માણે પાહે સલામ ઠોકેત આવેને માં હેટ હેટ આખે. ઉલેં દૂહરાં બનવામાં મજા નાંય.”

ડોહાઈ વાતમાં હા ભણીને ડોહી આખે, “માં ભી પયહાવાળી હેટાણી બનુનાં ગમે.” કુણી જો માં કાંય માંગુનાં આખે તે ઉલાં બધાં માંગે.... ઉલાં બધાં માંગે આપે પોહાં એ પોહેં, તાણે પોહાં એ પોહેં ખાય તયભી ઘટે નાંય.

ડોહો આખે, આપે તે પોહેં જનાય. તે ખાવનાં કુણ ? ડોહો જરાક ખીજવાયને જહી આખે, “પયહા વે તે બધવાંવે.”

The old man said, “I would love to be rich. Once I have a lot of money, people will flock to me and treat me like a *seth*. There is no fun being anybody else.”

The old woman agreed and added, “Me too. I too would love to be a *sethani*. Oh, only if somebody grants me a wish! I would ask for everything... I would ask for so much wealth that it would last our children, grandchildren, and even their grandchildren. There would be no more need for anyone.”

The old man remarked, “But we have no children! So who would use it?” Irritated, the old man added, “Money can make anything possible.”

ઉલાંમાં તે તાં એક ધૂજેત ધૂજેત પરી આવી. ડોહું ને ડોહયે તે પેલ્યે તાપુલાગ બહાયડી થોડક વારમાં તે પરી બકી વી ગોય. ડોહો-ડોહયે પાર ખુશ વીને બોલ્ની, બાલા, માણે પાહેતીન વરદાને હોજે. તુમાં જું જોઈએ તીં માંગી લેયા.

ડોહોને ડોહી તે પરીઈ અરી વાત આયકીને ખુરા વી ગુવે. આરી વચારમાં પડને કા અવે માંગવાં કા ? બેયાં કાંય યાદ આવતાં નાંય મેળે.

પુણ ડોહયે યાદ આવી ગુવાં. વડાં ખાધેલાં ને એક વરીહ વી ગુવાં. વડાં ખાવનાં મન બો વે ! મારે વડાં જ માંગું દે.

ડોરી આખે, “બાઈ પરે, દેવનીજવેહ તે વડાં દે, ખાધેલાંને વરીહ વીનાં. આજ હીંયામાં બો ખાંવ કરાય તાય.”

ફટ કરતાં એક વડાં ડોહયે આગાળ આઝાર !

Meanwhile, a fairy passed by. She was shivering in the biting cold. Seeing the fire burning, she stopped by. The old couple invited her to warm herself. Soon enough, the fairy felt warm and cozy. Pleased with the couple, the fairy said, “Grandfather, I have three boons. You may ask for whatever you wish. I will grant you your wishes.”

The old couple was extremely happy to hear this. They began to wonder what they should ask for. They thought and thought but could not think of anything.

Suddenly, the old woman said, “Oh, its been a year since we ate a *vadu*. So let me ask for one!”

She said to the fairy, “Oh fairy, please give me a *vadu*. I would like to eat a hot one in this chilly cold.”

And lo! A *vadu* appeared before the old woman.

ડોહો ખાખણી બળણી. માંયગાં માંયગા વડાં જ માંયગાં ? ને તીં ભી ઈણે હારું જ !
માણી તે કાંય ગણેત્રીજ નાંય, ડોહયે તે અકેલનાં લિસાળ કધાં. પર્યે આગળ માણાં
તે નાક કાપી લાયખાં. ડોહો મનમાં બબાડનો ને પસી બધી ખાખણી ડોહયે પાર
કાઢતાં બોલ્નો. પરીબાઈ, દૂહરાં વરદાન માં દે, ઈ વડાં ડોહીએ નાકાપાર વળગી જાય.

વડાં તે ફટ કત્તાં ઉડનાં ને ડોહીએ નાકાપાર વીળગી ગુવાં. ડોહયે નાકાપારથાં વડાં કાઢી
એયરાં. પુણ વડાં તે જાણે ડોહીએ નાકાપાર દૂહરાં નાક ઉંચેલાં વી તહાં વળગી ગુવાં.

ડોહી ખેંચાટી...ખેંચાટી ભઝી, ડોહીયાં નાક દુઃખી વળનાં, પુણ વડાં તે આયે તાનાં તાં જ.

ડોહેં ખાખણેમાં વરદાન માંગી તે લેધાં. પુણ અવેં ધાભરાયનો ડોહો ઉઠનોને ડોહીએ
નાકાહીં વીળાગતેલાં વડાં ખેચું મઝો. વડાં તે આયે તાનાં તાં જ !

The old man thought: “Oh how could she have been so stupid to ask for a vadu?! And so selfish, she asked only for one.”

He showered his anger on his wife and then said to the fairy: “Oh fairy! Please grant the second wish to me. Let this vadu go and stick on this woman’s nose.”

And lo! The vadu flew and settled on the old woman’s nose.

The old woman tried to remove the vadu from her nose but it would not budge. It had stuck on her nose for good! She pulled and pulled but the vadu would not move.

Now the old man too felt worried. He got up and pulled at the vadu. But it would not get unstuck from the woman’s nose.

ઉલ્લે ડોહી કંટાળાયને બોલ્ની. “પરીબાઈ માણે નાકા પરથાં વડાં પડી જાય.”

નાકાપારથાં વડાં ખરી પડનાં ને પરી દેખાતી બન વીની પસી બેયજણાં ભાન પડનાં કા... આપડે ભી ગાડે તે ફૂલેક ગાડે ! માંગુનાં કા અતાં ને માંયગાં કા ?

પસી બેય જણેં અહી પડનેં.

The old woman suddenly cried out, “Oh fairy, may this vadu fall from my nose!”

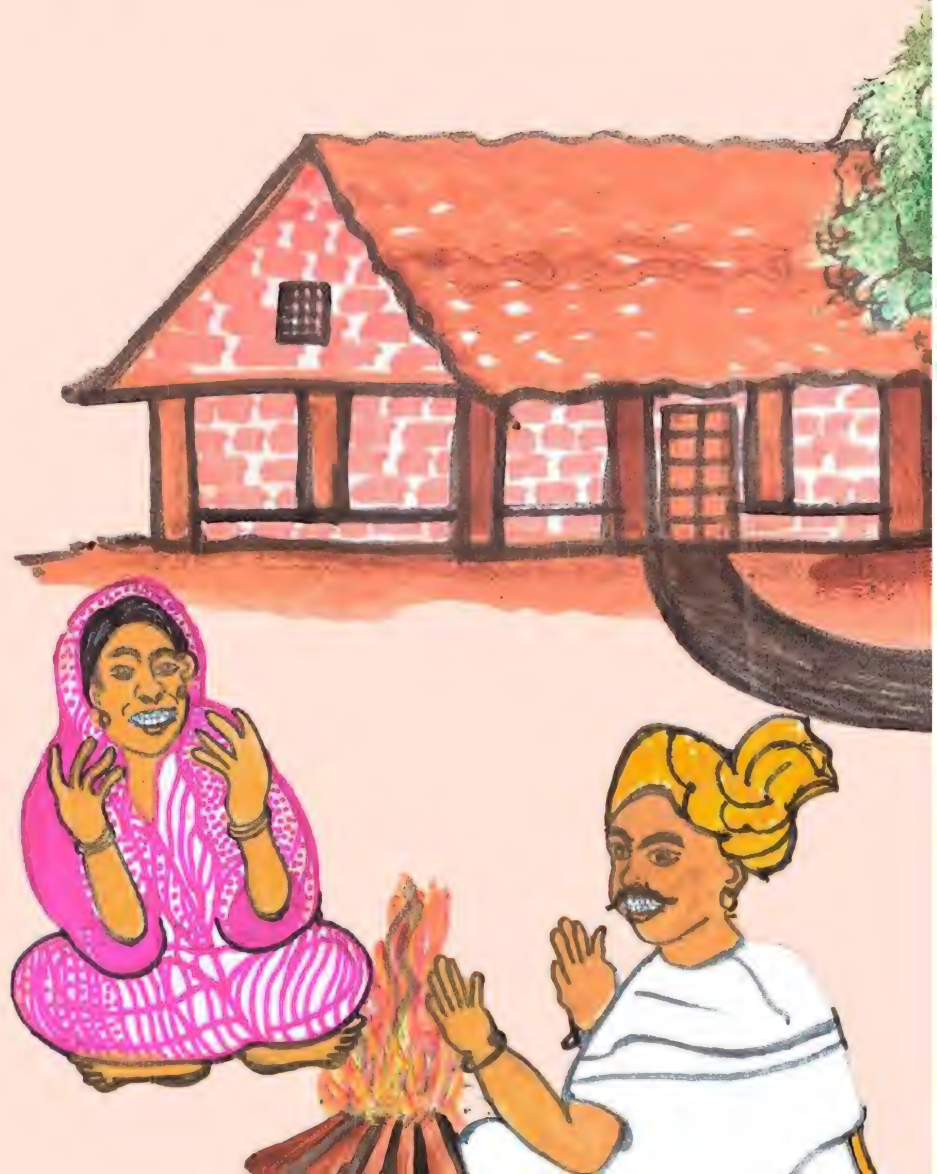
And lo! The vadu immediately disappeared from her nose. And so did the fairy!

The old couple realised that they had wasted their three wishes. Everything had happened the wrong way. They began to blame each other for the lost opportunity.

Then they said, “We are stupid, and so extremely stupid. We could have asked for so many things and what did we ask for...a vadu!?”

They both burst out laughing at their own foolishness.

Story contributed by Arvind Patel
Illustration by Lalji Rathwa

Kunkna

The Kunkna Adivasis live in the Dang region of South Gujarat. Dang is a richly forested area and has a rich bird and animal life as well as medicinal plants. It is well-known for the hill station, Saputara. The Kunknas believe that their ancestors migrated to Dangs many centuries ago from the Sugana-Nashik-Khandesh belt. Before the colonial rule, Dang was an independent kingdom ruled by kings and Naiks. In 1842, the British signed a lease with them to gain access to the forest timber. The British then introduced in 1894, the Dang Darbar, to honour the local kings and give them their annual *salyana* or income. However, by then the kings had lost their autonomy over the regions and its resources.

The Kunknas have a rich oral tradition. Among their oral lore, the Kunkna *Ramayan* or *Ramkatha* is unique in its telling. The Kunkna version of the epic is strikingly different from the popular *Ramayan* stories. The characters who populate the Kunkna *Ramayan* are ordinary folks; there is nothing heroic about them. The narrative of the Kunkna *Ramkatha* is recited to the accompaniment of the music of the *thali* which is stuck with beeswax reed at the centre. The reciter sings and recites the *katha* to a drone from the reed that he plays with his fingers. All major festivals of the Kunknas as Holi, Naag Panchami and Dungardev Mavli (the Mountain Goddess), call for a *katha* recital. Kansari and Mavli are the two main Goddesses worshipped by the Kunknas. The harvest time is especially important when they perform a ritual and sing the narrative of Kansari—the Goddess of Grain.

Among their dance performances, the ‘*Thakrya*’ dance is very popular. The dance is performed after the rains and ends at Diwali. The Kunknas have several musical instruments as the *dhak*, *dera*, *thali* and *ghanghali*.

જુવાન હન કન્સરી

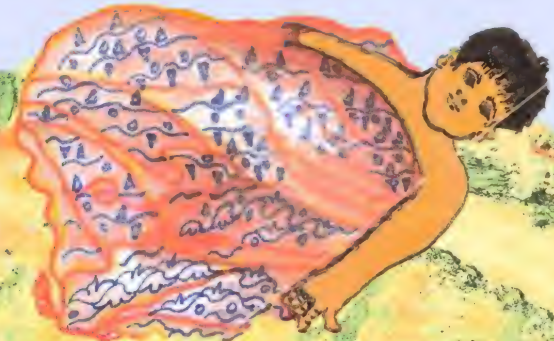
એક ગાવામાં એક રાંડકી હઅ તી. જેના એક બારીક પોશા હતા. રાંડકી એક રાંડકી હઅ તી. રાંડકી એક રાંડકી હઅ તી. જેના એક બારીક પોશા હતા. રાંડકી બઈ પકડી જગ હતી. તી પોશાલા નીજેમાં જ ટાંકી હન દુસરે ગોહો હરી પોળી ગી.

પોશાં એક ખેડૂતને ઘરી બાળદી જાઈને રહનાં. જી પક્કાં હુસેર હતાં. ગુરાં ચારઅ હન ખેતીમાં કામ પાણ કરઅ. પોશા બાંડગા હુયના તાહાં ખેડૂતની તેલા એ ખેતર ખેડી ખાવલા દી દીધાં. જુવાનની એક ઝોંપડી બઈ પકડી જગ હતી. તી પોશાલા નીજેમાં જ ટાંકી હન દુસરે ગોહો હરી પોળી ગી. પોશાં એક ખેડૂતને ઘરી બાળદી જાઈને રહનાં. જી પક્કાં હુસેર હતાં. ગુરાં ચારઅ હન ખેતીમાં કામ પાણ કરઅ. પોશા બાંડગા હુયના તાહાં ખેડૂતની તેલા એ ખેતર ખેડી ખાવલા દી દીધાં. જુવાનની એક ઝોંપડી બનાવી હન તો તેમાં જ રહુલા લાગના.

Juvan and Kansari

In a village lived a widow. She had a son named Juvan. The widow was extremely lazy. One day she left her son and went to live with another man.

A farmer took Juvan home. Juvan began to help the farmer. He would take the farmer's cattle out to graze and work in his fields. When Juvan grew up, the farmer gave him a plot of land. Juvan built a hut on the plot and began to live there by himself.

ખેતરાંમ તેની નાગલી રોપી. નાગલીના એક એક ફાંટા તેને મન એક એક માનુષ સારખા હતા ત. તો રોજ સકાળ ઉઠી ખેતરામં જા હન કામ કરે કર્ગ.

એક દિસ એ જુવાન લા એક રૂપાળી બાંગડી એને ખેતરામાં મીળની. જુવાનલા એની સાંગાકા માલા તુને ઘરી લી જઅ. માલા ભુખ લાગની હી હન તીસ પન લાગની હી. જુવાન તેલા લી હન ઘરી આના. ઘરમાં એક જ ભાકર હુય તુલાં જ પીટ હતાં. જુવાન ભાકર બનાવુલાની તીયેરી કરી તાવં ત બાંગડી સાંગઅ, લય માં ભાનસ બનાવાહાં તીની દોન ભાકરી બનવેત. હન દોધાં પોટ ભરીને ખાઈનાંત. જુવાનની તેલા આખાકાં તું રહુલા તુલાં રય. આપલે હારી ખેતી કરે. માં પન એકલા, તું પણ એકલીં.

Once, Juvan sowed *naagli* in his field. He tended the *naagli* with great love and care as if each sapling was a living being.

One day Juvan saw a beautiful young girl in his field. The girl had no place to go. She was feeling hungry and thirsty and requested Juvan to give her shelter. Juvan took her to his hut. However, there was flour enough to make only one rotla. The girl prepared a meal which they both shared. Juvan said to the girl, "Please stay here for as long as you like. I live here by myself. You can help me in the field."

જુવાનની બાંડગીલા આજું ની શોદાં તું કુન આહાશ હન કઠુન આનેલ આહાશ કાય કઠુલા આનેલ આહાશ. તેલા લાગીલ ત આખીલ, રહુલા તુલા દી રહીલ હન જાવલા તદવ જાલ. જુવાન એકદમ મર્યાદામાં રહીને તે બાંડગી હારી ગોટ કર્ઝ. બાંડગી પન જુવાનલા ખુબ જ ઇજજત દે.

દોધાં પક્કી મહેનત કરત. એહને ખેતરમાં નાગલી ખુબ જ પીકની. ઊલી બધી પીકની કા લોક જુવાનલા અનાજવાળા માતેલ માનુષ માનુલા લાગનાત. લોક દોધેની પક્કી ઇજજત કરત. જુવાનની ગોટ તેને આઈસના કાને ગી. આતાં તી ડોશી હુઇ ગીયેલ હતી. ડોશીને કાની ઇ ગોટ પન ગી કા પોશા હારી એક જુવાન બાંડગી પણ રચહ. જુવાનીના રનગા આતાં પુરા હુઇ ગીયલ હન જે હારી પાળી છુટનેલ તે માનુષની એલા તંગાડી કાહડાં. લેહકુશ ખાલ એવલા માટે ડોશી લા જરા પણ શરમ કા સંકોચ ની લાગના.

Juvan never asked the girl who she was and where she had come from. He believed that the girl would share her past with him at an appropriate time. Juvan kept his distance from her and the girl in turn, treated him with great respect.

Together, Juvan and the girl worked very hard in their field. That year they had a very rich harvest of naagli. Juvan became very prosperous. The news of his prosperity soon reached his mother. She learnt that a young girl was living with her son. Juvan's mother had been forsaken by the man she had gone to live with. She was all by herself and alone. So she decided to return to her son's home. She felt no shame or hesitation in doing so.

હન જુવાન ખેતરમાં ગીયેલ હતા. હન બાંડગી ભાનસ બનાવહઅતી. ડોશી ઘરમાં આની. ભાંડગીલા શોદાં કા માને પોશાનાં ભરેલ ઘર હેરીહન તું અફઅ ભરાઈ બીસનેલ આહાશ કા ? તું કુન આહાશ ?

સબંધ વગર માંને પોશા હારી કાહા રહઅ હશ ? ચાલ ઘરને બાંડગી ભાનસ બનાવહઅતી. ડોશી ઘરમાં આની. ભાંડગીલા શોદાં કા માને પોશાનાં ભરેલ ઘર હેરીહન તું અફઅ ભરાઈ બીસનેલ આહાશ કા ? તું કુન આહાશ ? સબંધ વગર માંને પોશા હારી કાહા રહઅ હશ ? ચાલ ઘરને બાહર નીધ.. બાંડગી સાંગ, માં ભરેલ ઘર હેરી હન ની આનેલ મીલા. મઈ ત મહેનત કરીને તુને પોશાલા અનાજવાળા બનાવેલ આહા. ભરેલ ઘર હેરી હન તઅ. તું આનીશ. નાદાન પોશાલા નીજેમાં થવીને પોશી છુટનારી તુલા તુના પોશા આતાં આઠવ આના.

ડોશીની ચુલા માસુન ભીતુક કાહડી હન બાંડગીને મોહાવર ડામ થેવા. બાંડગીના બાલ પન બળી ગેત. બાંડગી રડત રડત સાંગઅ, કા તુના પોશાયીલ હન માલા ગવશીલ ત તેલા સાંગજોકા માં ખેતરમાં આહાંવ.

When Juvan's mother reached his hut, Juvan had gone to the field. The young girl was alone at home, cooking. Juvan's mother taunted her, "You have come to live here as you found my son's home full of grains. Where have you come from? How can you live with my son when you have no relation with him?"

The girl replied, "There was no grain in the house when I arrived. I have worked hard to make your son prosperous. It is you who have been drawn here by a home full of grains. You forsook your son while he was asleep! What makes you remember him now?"

Juvan's mother felt offended. She picked a piece of burning firewood from the hearth and hurled it at the girl. The wood charred the girl's hair and face. Weeping with pain, the girl rushed out. As she left she said to Juvan's mother, "If your son asks for me, please tell him that I have gone to the field."

બાંડગી ગી હન જુવાન આના. ઘરમાં બાંડગીને બદલે આઈસલા દેખાં. આયા, તી કેવ ગઈ ? ડોશી સાંગ કા ખેતરમાં ગીહી. જુવાન નાગલીને ખેતરમાં ધાંવદના.

દુર હુન જ દેખાં તઅ, નાગલીનાં ખેતર બળઅતા. ધાંવદત જાઈને જુવાનની બાંડગીકા બળતે ખેતરમાં દેખાં. જુવાન બાંડગી ખાલ ગે. બાંડગી ઉખુડ બીસનેલ હતી. તેને માંડીવર તેની ડોકી હતી. બાળ બળી ગીયેલ હતાત.

When Juvan returned home, the young girl was nowhere to be seen. Instead, he found his mother at home. He asked his mother, "Where is she?" The old woman said that the girl had gone to the field. Juvan rushed out.

From afar, he saw that the naagli field was burning. When he reached the farm he saw the girl in the centre of the field, sitting with her head between her legs. Juvan saw that her hair was burnt.

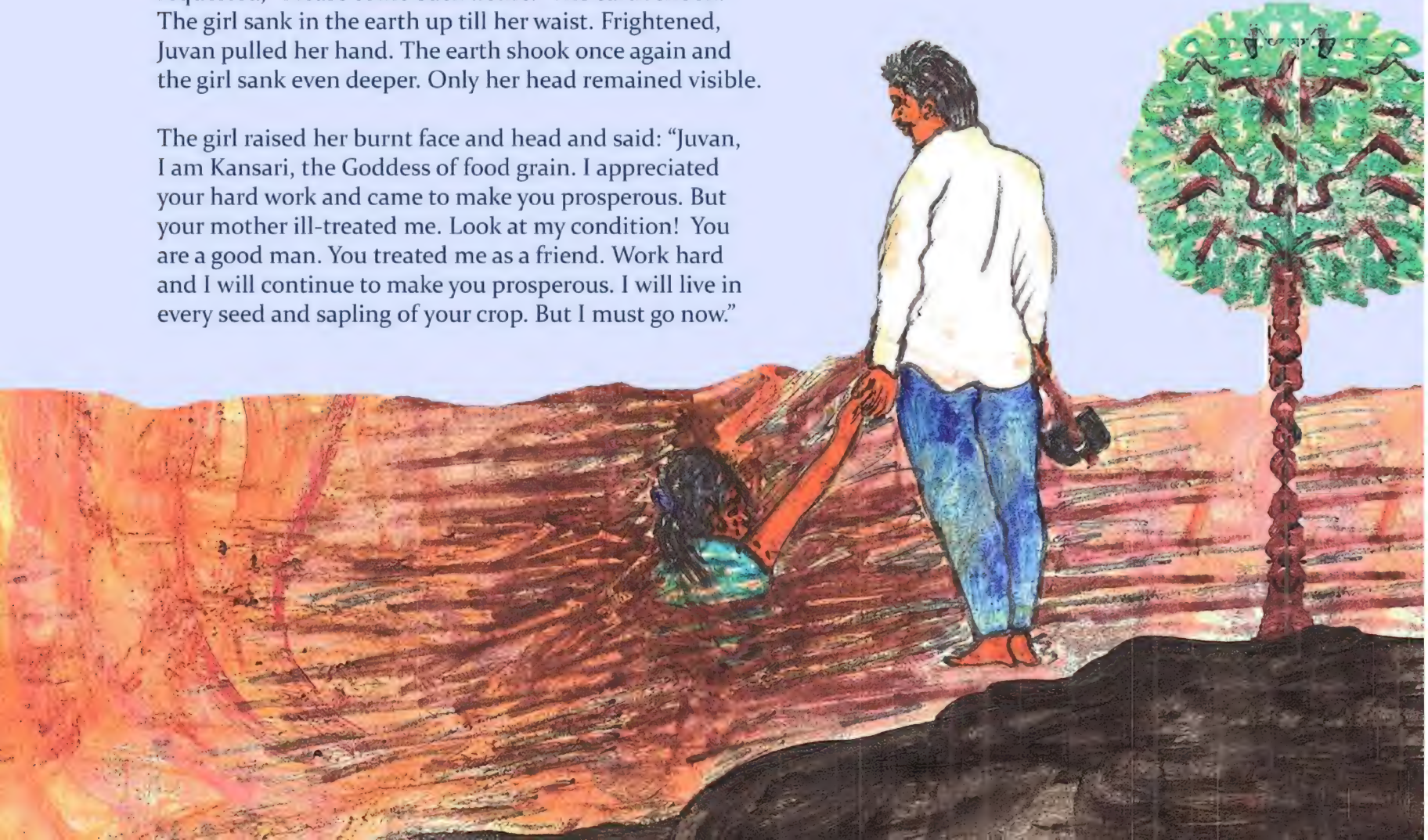

જુવાનની બાંડગીના પહેલી જ વખત હાથ ધરા. ચાલ વ ધરી. તાંવ ત ધરતી હીલની. બાંડગી કમરા જુલી જમીનમાં ઉતરી ગી. જુવાનની જોરથી હાથ ખેંચા. ધરતી પાછી હીલની હન બાંડગીની ડોકી જ બાહર રયની.

બાંડગીની ડોકી ઉંચલીને બળેલ મું દાખવાં. જુવાન માં તુની મહેનત હેરીહન તુલા બરકત દેવલા આનેલ હતી. પણ તુને જગ આઈસની માની ઇ દશા કી. જુવાન તું બેસ માનુષ આહાશ. આપલે એખલાં રહઅતાંવ તરી તુને મનમાં વિકાર ની હતા. આયક જુવાન, માં કન્સરી આહાંવ, અનાજની દેવી કન્સરી. તું તુના સ્વભાવ જાળવી હન હાથમાં લાકડી રાખી મહેનત કરજો. માં તુલા બરકત દેતી રહીન. તુને ખેતરને દરેક છોડમાં માં રહીન.

Juvan went to the girl. He gently held her hand and requested, "Please come back home." The earth shook. The girl sank in the earth up till her waist. Frightened, Juvan pulled her hand. The earth shook once again and the girl sank even deeper. Only her head remained visible.

The girl raised her burnt face and head and said: "Juvan, I am Kansari, the Goddess of food grain. I appreciated your hard work and came to make you prosperous. But your mother ill-treated me. Look at my condition! You are a good man. You treated me as a friend. Work hard and I will continue to make you prosperous. I will live in every seed and sapling of your crop. But I must go now."

જુવાનની ફીરી હાથ ખેંચા અને કન્સરી ઘરતીમાં સમાઈજી ગી.

Juvan tried to pull her up again. And Goddess Kansari sank into the Earth. Juvan had to return home alone.

Story contributed by Dahyabhai Vadhu
Illustration by Lalji Rathwa

ખડે હન હજામ

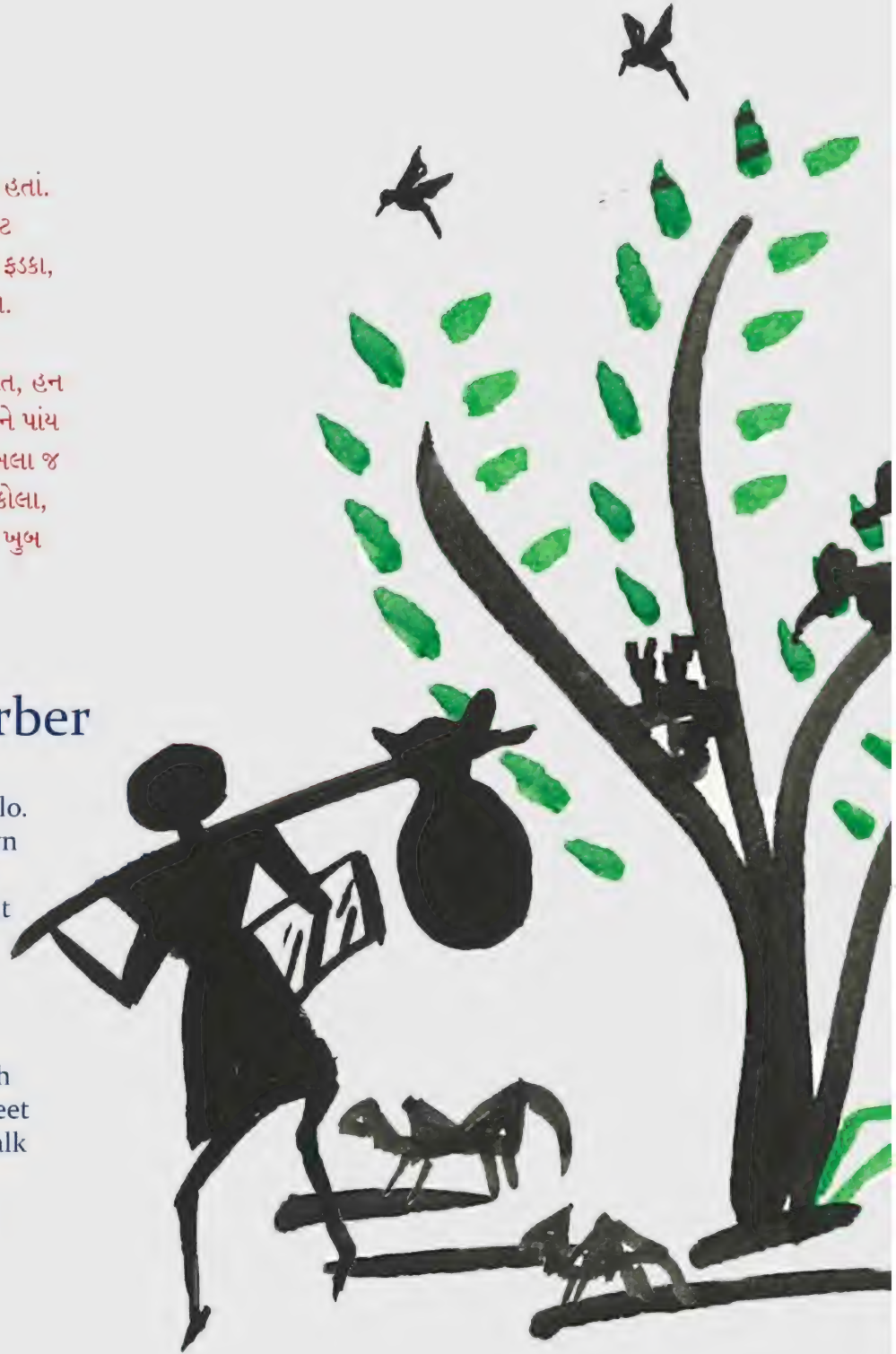
એક ગાંવમાં એક ગરીબ હજામ રહ્યો. એના નાંવ ભગલા હજામ હતાં. બારીક ગાવામાં એલા વધારે કામ ની જડ્યો. શુંબુંરને ગાવામાં હાટ ભરાયતા. ભગલા હજામ તે હાટમાં જા. કાપડના એક ચીરાયનેલ ફડકા, એક આરસી, એક કાતર હન એક અજી લી હન ભગલા હાટમાં જા.

હાટમાંસુન પોટ પુરતાં દંદવી લીયજ. ગાંવા ડોગરામા આનેલ હતાં, હન તેમાં પકકા જંગલ હતાં. એક ગાંવહુને દુસરે ગાંવામાં જાવલા ડોગરાને પાંચ વાટી જ જાવાં પડ્યો. કોઈ દિ સંગાથ જડ્યો, તજ, કોઈ દિ એખલા જ જાવાં પડ્યો. પોટ સાઠી વેક કરવાં જ પડ્યો. જંગલમાં ખડે, ભાલુ, કોલા, હેંસ્કે જીસાં જનાવરાં પણ રહ્યો. એ બધામાં ભગલાલા ખડેના ખુબ ભેવ લાગ્યો.

The Leopard and the Barber

There once lived a poor barber by the name Bhaglo. Since he was a barber by profession, he was known as Bhaglo Hajam. Bhaglo lived in a small village and could earn very little. So Bhaglo began to visit nearby villages on the days of the weekly *haat*. He would carry with him a small piece of cloth, a mirror, scissors and a razor in his bag.

Bhaglo had to walk through dense forests to reach the other villages. On occasions Bhaglo would meet a fellow traveller; on other occasions he would walk alone. In the forests lived leopards, foxes and hyenas. Bhaglo would feel scared while passing through the forests, particularly of the leopard.

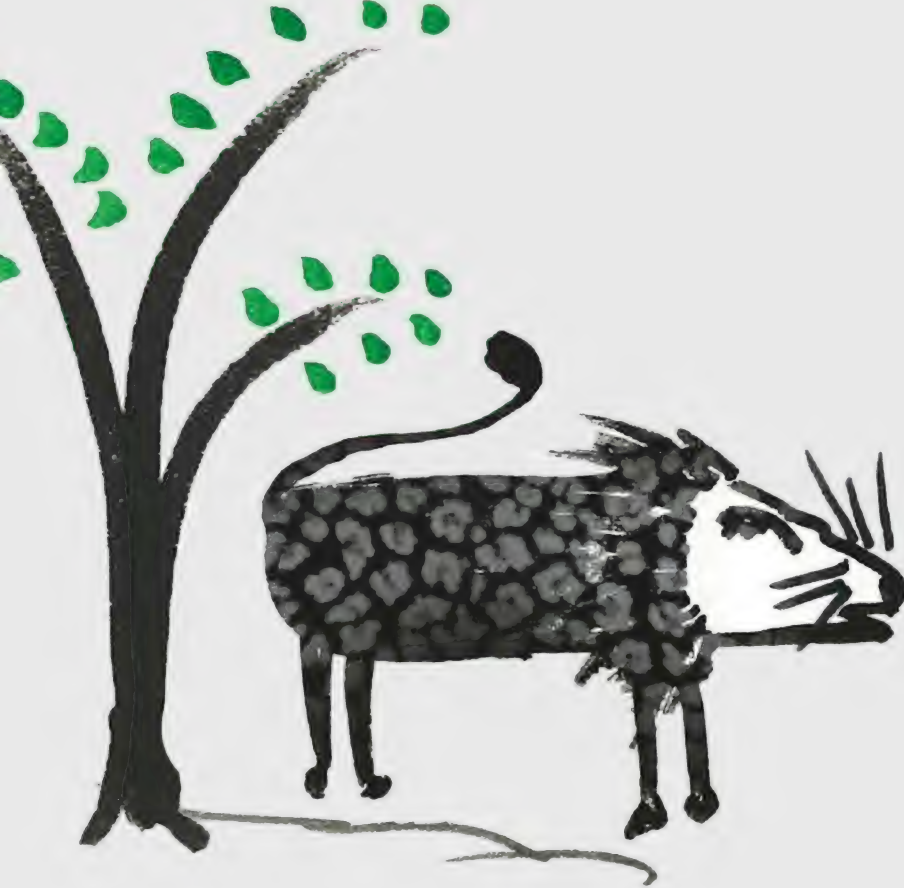

એક દિ, એલા કોઈ સંગાથ ની જડઅના. હાટામાં જા ત જ ફદેં મીળત, હન ત જ ખાવલા જડઅ તીસાં હતાં. ભગલા ગાભરાયત ગાભરાયત એખલા જ હાટામાં જાવલા નીઘના. ભગવાનનાં નાંવ લેત લેત ભગલા લેગ લેગ ચાલઅતા. વાટઅલા કોઈ જ ની હતાં. સાળવા, સાંકઅડાં, ચાટુપોકળ, જીસાં લીલકાંના કંહકાશ ભેવ લાગઅ તીસા યેહેતા.

ભગલા હજામની હામે એક મોઠા ખડે યી હન ઉભા રહી ગે. ભગલા ઉલા બધા ગાભરાયજી ગે કા, એની બોલતી જ બંધ હુઈ ગી. ભગલાલા ત ઇસાં જ હુયનાં કા આતાં જ ખડે એલા ખાઈ જાલ. આતાં બચુલાના કોઈ જ રસ્તાની મીળઅ ઇસાં ઇચારીને ભગલાની આઠવ યેત તુલે ભગવાનનાં નાવાં લી લીધાંત. હજામલા એની આરસી યાદ આની. છેઘી વાર મું હેરી લેવલા આરસી કાહડી હન એલા જબરજસ્ત ઇચાર આના.

One day, Bhaglo set out alone on his journey. Chanting God's name, he trudged fearfully along the lonely path. The chirping of the birds as *kabar*, sparrow, crow and *chatu pokar* would break now and then the deadly silence of the forest.

Suddenly, a ferocious leopard sprang from among the bushes. Bhaglo froze, his voice stuck in his throat. Frightened, he began to perspire. Certain that the leopard would eat him alive, Bhaglo began to chant God's name. He suddenly had the desire to have a last look at himself and remembered the mirror in his bag. As Bhaglo took out the mirror, a brilliant idea struck him.

સરસી ખેડેને સામેજ ધરી દેવદે. ભગલાની ખેડેની સામે આરસી ધરી હન બોલના: ખેડે ધરુલાનાં
યીં મશીન આહા. મઝાર હેર, તુને જીસે ખેડે લા મંઈ આતાં જ ધરેલ આહા ઉભા રય.

ખેડેની આરસીમાં હેરાં ત મઝાર એક ખેડે દીસના. ખેડે ઉભી સમેટી કરીને પોળના. ઘાભરાયનેલ
હજામ પણ એક ઝાડાવર ચહડી ગે.

He showed the mirror to the leopard and said, "This is a machine which captures leapords. Look inside, I have caught a leapord. Now, it is your turn!"

The leopard saw his reflection in the mirror. He thought that there was another leapord inside the machine. Frightened, the leapord fled to save its life! Feeling scared that the leapord would return, Bhaglo scrambled up a tree.

ખડે પાટીલ ખડે ને સુંબુર જાઈને ઉભા રહના. પાટીલ ખડેલા તેની સાંગાકા એક માનુસ ખડે ઘરુલાંના ખતરનાક યંત્ર લી હન વનમાં આનેલ આહા. તો માનુષ ખડેલા ઘરી હન તેમાં કોંડી દેહે. માં એક ખડેલા તેમાં હેરીહન આના. સપલે વનવર મોઠા ભેવ આહા.

પાટીલ ખડે પણ ઘાભરાયજી ગે. વનના ખડે હસી સલામતીની એની જવાબદારી હતી. એની ઇચારુલા માંડા.

પાટીલ ડેંડારાયના. વનના બધાજ ખડે પાટીલને સુંબુર થી હન ગોળા હુઈનાત. પાટીલ બધાલા લી હન હજામ ચહડનેલ તે જાડાખાલી આનાત. તેહની સભા ભરની. બધા જ ખડે ડેંડારી ડેંડારીને હજામલા ખાઈ જાવલાની ગોટ કરુલા લાગનાત.

The leopard went and shared all that had happened with the chief of leopards: “A man has come with a dangerous device. He has captured and imprisoned a leopard inside the machine. I have seen him with my own eyes. A great calamity is upon us!”

The chief of leopards began to tremble. The safety of his clan was his responsibility. He wondered what to do.

The chief leopard roared loudly. All the leopards in the forest were alerted of a looming danger. They rushed to meet their chief. The chief leopard shared his anxiety, “There is a human being who has come to our forest to capture leopards. If we do not take action then he will soon take in all of us.”

All the leopards went to the spot where the leopard had met Bhaglo Hajam. The chief leopard called a meeting below a tree. This was the same tree which Bhaglo Hajam had climbed.

હજામલા લાગનાં કા આતાં માને બચુલાની કોઈ જ બારી ની મીળઅ.
છેલ્લી વખત આરસીમાં મું હેરુલા તેની આરસી કાહડી પણ તુલેમાં
હજામ ઝાડા વરહુન ખાલઅ પડી ગે.

હજામ સીધા જ પાટીલ ખડે ખાલ પડના. બધા કરતાં પીહીલા
પાટીલલા જ ધરીન. ઇસાં આખીને આરસી પાટીલની સામે ધરી
ઘાભરાયનેલ પાટીલ ઉભી સમેટી કરીને પોળના. બધાજ ખડે
પાટીલને પાઠીમાગ પોળનાત.

હજામની પણ ધાંવ છોડી હન ગાંવામાં પાછા થી ગે.

The leapords decided to kill Bhaglo. Bhaglo knew his end was near. Once again, he took out the mirror to have a last look at himself. Trembling with fear, Bhaglo lost balance and fell upon the chief of leapords! At the very moment, he was struck by an idea.

Bhaglo stood up and declared, “Your chief will be the first whom I will capture in this machine”. He held the mirror before the chief leapord. The chief leapord saw his image in the mirror. Struck by fear, he was the first to flee. What could the other leapords do without their king? They dashed behind him.

Bhaglo Hajam too saw his chance and fled in the direction of the next village.

Story Contributed by Dahyabhai Vadhu
Illustration by Mahendra Gamit

કન્સરી

કર્તુકીદેવ નાંવના એક રાજા, ધરતી વરલા પીહીલા રાજા. રાણીનાં નાંવ રાજમાતા. એહની પોશી કન્સરી.

કન્સરી જનમનેલ તાહાં ધરતી વર પાવસાળા હતા. ધરતીવર પોડલ અનાજના દાણા ઉગી નીંધલઅ. ઉલેખેનાં નાંવ કન્સરી થવેલ. બાલ કન્સરીલા તુ ધુળ ગમઅ, કાંકરા ગમત, ખેતર ગમઅ. ખેતરામાં કામ કરુલા ગમઅ.

કન્સરીલા ખેળુલા આઈસની ટોકરાની સંગી સુરુપલી (સુપ) હન સીસવાનાં જંગી મુશળ બનાવી હોપાં. કન્સરી સંગી સુરુપલી અને જંગી મુશળ લઈને ધુળમાં રમવા નીકળી પડતી. કન્સરી ઉખળ બનવી હન ધુળ કાંડઅ. કાંકરામાં ખેળઅ. કાંકરા કાંકરા તાંદુળ બન ઈસાં આખતાં જ કાંકરા તાંદુળ હુઈ જાત. ધુળ ધુળ પીટ પલી (સુપ) હન સીસવાનાં જંગી મુશળ બનાવી હોપાં. કન્સરી સંગી સુરુપલી અને જંગી મુશળ લઈને ધુળમાં રમવા નીકળી પડતી. કન્સરી ઉખળ બનવી હન ધુળ કાંડઅ. કાંકરામાં ખેળઅ. કાંકરા કાંકરા તાંદુળ બન ઈસાં આખતાં જ કાંકરા તાંદુળ હુઈ જાત. ધુળ ધુળ પીટ બન ઈસાં આખતાં જ ધુળનાં પીટ હુઈજા. માગુલ કન્સરી ધુળને ભાકરી હન કાંકરાની કોદી રાંધઅ. બધે સુરી સૂરી વાસ એવલા લાગઅ.

Kansari

Kartuki was the first king on earth. Rajmata was his queen. They had a daughter named Kansari.

When Kansari was born, the earth had rains for the first time. New saplings sprouted, making the land green.

Kansari was fond of dust and pebbles. She loved to be in the fields. Rajamata made for her a wooden pestle of *seesam* and a winnowing fan to play with. Kansari would take these to the fields. There she would ground the small stones and pebbles with the pestle and turn them into dust. Then Kansari would ask the pebbles to turn into grains and the dust to become dough. Kansari would use these to prepare a meal of rotlo and rice. The aroma of her cooking would fill the air.

એક દિ કન્સરીની કાંકરાઈની કોઢી હન ધુળને ભાકરી બનવેત. રાજમાતા હેરેં કરઅ. રાજમાતા કન્સરીલા નમી પડની. તું માની આઈશ. ચમત્કારી બાળાની રાજમાતાની કાળજી રાખુલા માંડી. વાદળ કઢી સુરેલા દપાડી નીં શકઅ. કન્સરીના ચમત્કારની ગોટ બધાલા ખબર પડી ગી. ગોટ દારકામાં પન ગી. ટેવાં સાંગત ઇસી પોશી ત દેવ દરબારમાં જ રહવાં જોઈજઅ.

One day Kansari stayed back at home to play. She turned the pebbles into grains of rice and put these on the fire to cook. The queen mother mother was close by. She was amazed to see her daughter's antics. She bowed to her, "Kansari, how can I be your mother? I hold you to be my mother." From then on, the queen mother began to take special care of her miraculous daughter. But just as the clouds cannot hide the sun, Kansari's feats could not be kept a secret. Word about her miracles spread far and wide.

Very soon the Gods in Dwarka heard about Kansari. The Gods said: "Miraculous persons have a place only in the abode of Gods." So they decided to bring Kansari to Dwarka.

મહાદેવ અને નારણદેવ કન્સરી લા લી પોળનાત અને દારકામાં કેદ કે કન્સરીની દારલા સાંગાં દાર દાર ખુલી જઅ. તઅ, દાર ખુલી ગેં. કન્સરી ઘરી પાછી આની.

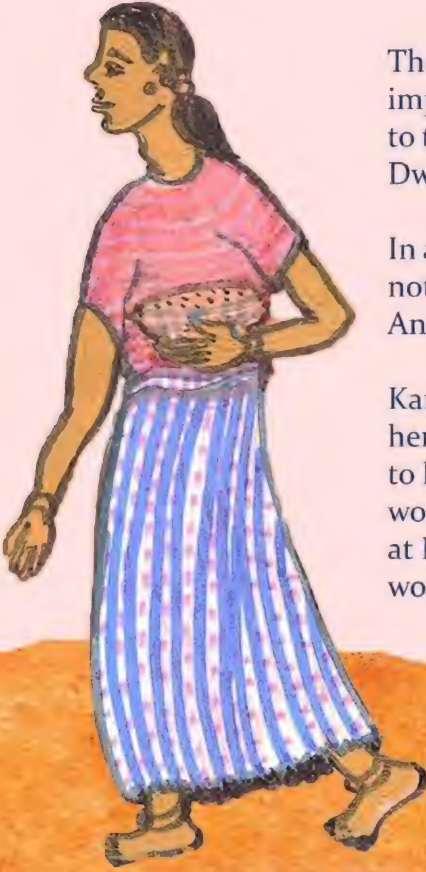
કન્સરી મોઠી વાહાદની. એલા ખેતરામં કામ કરુળા ખુબ ગમઅ. રાજા કર્તુકી દેવલા ઇ ની ગમઅ. રાજાની કન્સરી આખી દીધાં. રાજમહાલમાં રહુલા હવીશ ત ખેતી છોડ, ખેતી કરુલા હવીશ ત રાજમહલ છોડ.

કન્સરીન રાજમહાલ છોડા. વનમાં જાઈની વાથસીક ઝોંપડી બનાવીને રયુલા લાગની. કન્સરી હારી એક બીલાડી, એક પોપટ, એક સીતોડા યી અને રહલા લાગનાત. કન્સરી કામ કરુલા જા તાહાં બીલોડી પન હારી જ જા. કન ખેતરા માંસલા ઉંદરાં ધરી ખા. શીતોડા ધરી જ રહ. પોપટ દેવ દરબારમાંસલી ગોટ આયકી યે અને રાતનાં બધાં ગોઠી લાવત.

The Gods, Mahadev and Narandev kidnapped Kansari. They brought her to Dwarka and imprisoned her. But they had forgotton that Kansari could perform miracles. She said to the locked door, “Open”. The door opened and Kansari made good her escape from Dwarka. She returned home.

In a few years Kansari grew up. She loved to tend the fields. Her father, King Kartuki did not like this. He said to Kansari, “If you wish to live in this royal palace, forsake the fields. And if you want to be in the fields, leave the palace.”

Kansari left the palace. She fetched bamboo from the forest and built a small hut for herself. Soon a cat, a parrot and a spider came to live with her. When Kansari would walk to her farm, the cat would go along with her, playing hide and seek on the way. The spider would stay in the hut and keep watch. The parrot would fly to the royal court of the Gods at Dwarka. There, he would listen to the discussions of the Gods. At night, the four friends would return home and share the day’s happenings.

કન્સરી ખેતીમાં હરી જા તે સાઠી દેવાં રમત રમુલા લાગનાંત. દેવદરબારમાં નક્કી કેં કા એ વરીષ ખુબ જ પાની વરસવું હન કન્સરીના પીક કુહી જા તીસાં કરું. થી ગોટ પોપટ આયકી આના. ને કન્સરીલા સાંગી. કન્સરી સાંગઅ કાંહી નીહીં આપલે ભેંતકી વર ખેતી કરું. જોકાં સાંગત, રાજમહાલમાં રહનારી ખેતીનાં કામ કય જાણઅ ?

Kansari had left her palace as she loved to do farming. The Gods felt that as a princess, she should do as her father wished. They decided to bring Kansari's downfall.

That year, the Gods decided to shower torrential rains on earth. They thought that when Kansari's crop would be destroyed, she would realise that she had failed and return to her parents. However, the parrot returned home and told all this to Kansari. Kansari said, "We need not worry." That year, Kansari selected a sloping surface of land for cultivation. The people around her said, "She is a royal child! How will she carry out farming?" But Kansari was not deterred.

તે વરીષ ખુબ જ પાઉસ પડના. લોકોની ખેતી કુંડી ગી. પણ કન્સરી
ના પીક બેસ પીકના.

ડુસરે વરીષ દેવલોકહી વસા પાણી વરસવુલા નક્કી કે. પોપટની
બાતમીથી કન્સરીની જીવટ જાગા વર ખેતી કર્. ડુસરાના પીક પીકના
જ નીહી. કન્સરીના પીક બુર્લુ બેસ પીકના. દેવાં પણ રગ કરુલા
મંડનાંત. દેવ દભામાં નક્કી. કે કા કન્સરીને પીકામાં ઉંદરાં હન તીડાં
પાડું. પોપટની બાતમી પ્રમાણે કન્સરીન તૈયાર કરુલા માંડી.

It indeed rained very heavily that year. Everyone's harvest got washed away. Kansari alone had a good crop.

The next year, the Gods decided to send less rain on earth. Once again, Kansari learnt about their plan. That year, Kansari chose a patch of very moist land for her crop. Thus, despite scanty rains, she had a rich harvest.

The Gods felt envious of Kansari. They decided to let loose an army of rats and locusts in her field. Again, the parrot informed Kansari of the plan the Gods had made. Kansari and her friends began to make preparations.

બીલાડી સાંગઝ, માં આતાં જ ખેતરામં જાહાં આમું બધાં ઉંદરાં
ખાઈ જાંવ.

સતુડે સાગઝ. માં આતાં જ બધા સતુડે લી હન જાહાં હન કનસામાં
જાળાં ગુંથી દેહેં કીને તીડની તાકાત આહા કા કનસાં ખાઈ શકઝ ?

ઉંદરાંનાં ટોળાં આનાંત. બીલાડે તૈયાર જ હતેત. ઉંદરાં પોળુલા
મંડનાંત. બીલાડે તેહલા ધરી ધરીને ખાવલા મંડનેત. માગુન
તીડાં આનાંત. સતુડેની જાળાં બાંધી દીધેલ ઉલે તીડાં કાંહી કરી
ની શકનાંત. કન્સરીના પીક પચી ગે.

The cat said, “My flock will kill the rats.”

The spider said, “I will immediately take my
community to the field. We will weave our webs
over the crop. Then the locusts will not be able
to touch the harvest.”

Kansari’s army got ready. The rats came in huge
numbers. The cats were waiting to launch their
attack. The rats began to run helter-skelter.
They soon got tired and fled. The cats took care
of those who could not make good their escape.

Next, a cloud of locusts descended on Kansari’s
field. But they too could do no harm. The
naagli was protected by the nets knitted by the
spiders. The plan of the Gods had failed as once
again, Kansari had saved her harvest.

દોન વરીષ હુન દુકાણ જીસી સ્થિતિ હતી. ખાવલા અનાજ હન પેવલા પાની પણ ની જડઅતાં. એવે વખતે કન્સરી લોકાને મદદમાં આની. અનાજના કોઠાર લોકા માટે ખુલ્લા થેવી દીધાત. કન્સરીને અનાજની લોકાંના જીવ બચાવા. અનાજને દાણા વર લોકાલા કન્સરી જ દીસઅ. લોકાં કન્સરીલા અનાજની દેવી માનીને પુજીલા લાગનાંત.

The next two years saw a severe drought. There was neither food to eat nor water to drink. Kansari helped the people during this difficult time. She opened her storehouse of grains to everyone. Her grains gave life to the Kunknas who began to believe that Kansari resided in every grain. They began to worship her as the Goddess of grain.

Even today we can see in every Kunkna house, an idol of Kansari with naagli in her hands.

Story contributed by Dahyabhai Vadhu
Illustration by Lalji Rathwa

Dehwali

The Dehwali community is spread across Vadodara, Bharuch and Surat districts of Gujarat. At the foot of the Satpuda ranges, the plain stretching on both sides of the river Tapi is known as 'Dehpaati' or 'Dehpradesh'. Dehpaati means flat as the body or a plain region. The sub-communities of the Dehwali people are known by different names as Kathaliya Vasava, Dehwaliya Vasava, Ambuda Vasava, Mathavadi Vasava and Mevasi Vasava. They all speak the Dehwali language. Dehwali is a distinct language belonging to the Bhili group of languages. It is spoken in the border areas of Gujarat, Maharashtra, Madhya Pradesh and Rajasthan.

The word, 'Dehwali', is coined from natural elements as the Sun and the Earth. In Bhili, the Sun is known as '*Dih*'. As the sun rises in the morning and shines over the Tapi region till the afternoon, the Adivasis on the eastern side of Tapi river were known as 'Dih Veliya'. Gradually, the word was transformed to Dehwaliya.

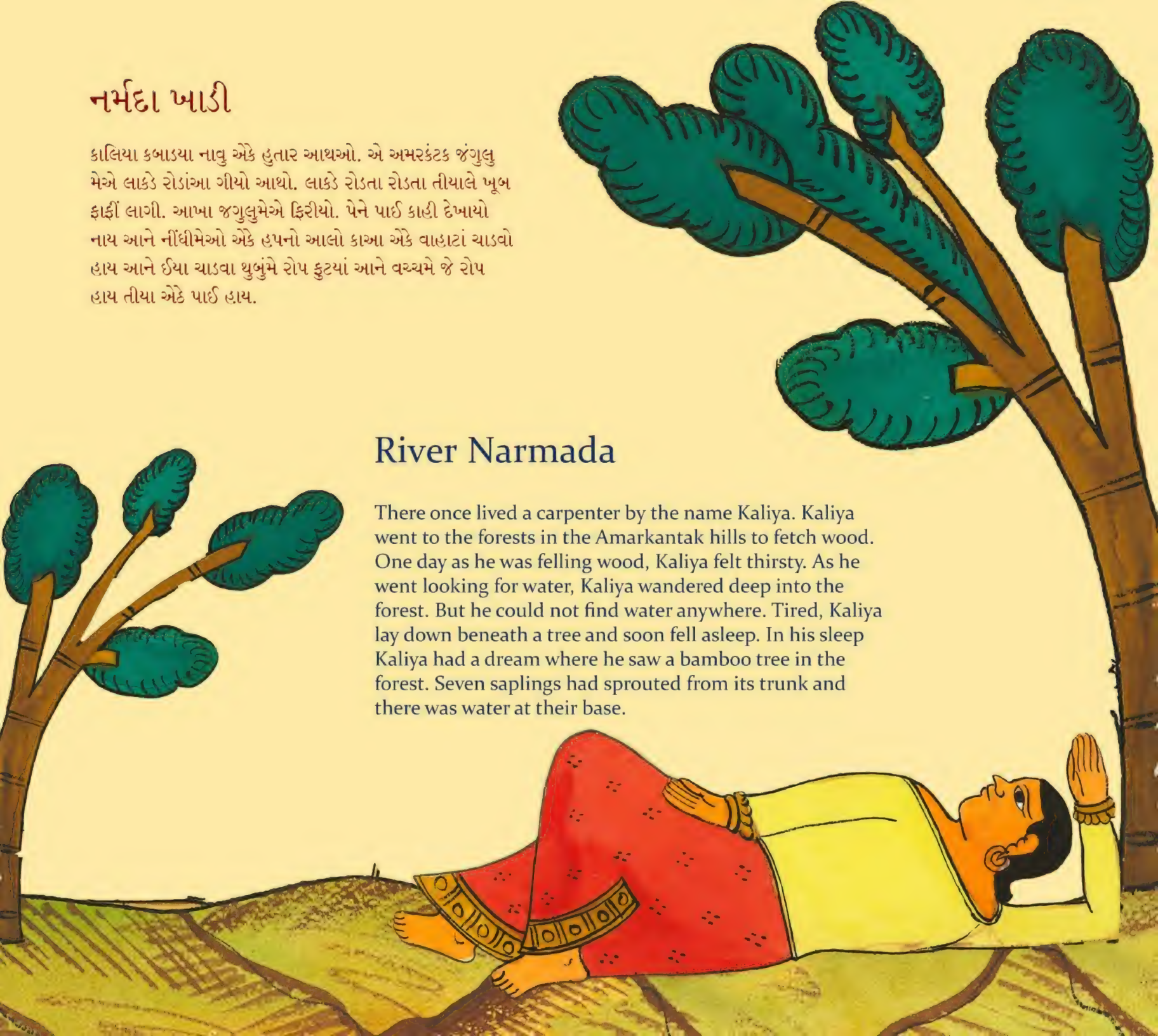
The Dehwali community has a rich repertoire of songs, stories, legends, puzzles, sayings and drama. There are a lot of emerging writers from within the community.

નર્મદા ખાડી

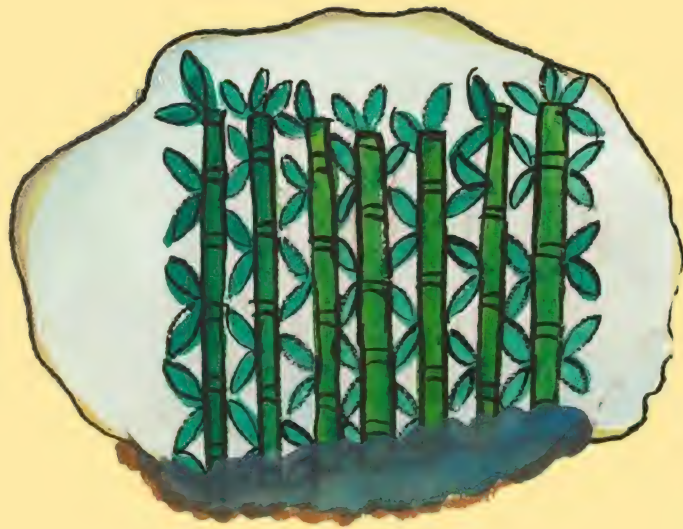
કાલિયા કબાડયા નાવુ એકે હુતાર આથઓ. એ અમરકંટક જંગુલુ મેએ લાકડે રોડાંગા ગીયો આથો. લાકડે રોડતા રોડતા તીયાલે ખૂબ ફાફી લાગી. આખા જગુલુમેએ ફિરીયો. પેને પાઈ કાહી દેખાયો નાય અને નીંધીમેઓ એકે હપનો આલો કાઆ એકે વાહાટાં ચાડવો હાય અને ઈયા ચાડવા થુબુંમે રોપ કુટયાં આને વચ્ચમે જે રોપ હાય તીયા એકે પાઈ હાય.

River Narmada

There once lived a carpenter by the name Kaliya. Kaliya went to the forests in the Amarkantak hills to fetch wood. One day as he was felling wood, Kaliya felt thirsty. As he went looking for water, Kaliya wandered deep into the forest. But he could not find water anywhere. Tired, Kaliya lay down beneath a tree and soon fell asleep. In his sleep Kaliya had a dream where he saw a bamboo tree in the forest. Seven saplings had sprouted from its trunk and there was water at their base.

કાલિયા કબાડી નીંદીમને ઊઠી ગીયો. આને વાહટાં ઝુંડ દેખ્યો. આને દોવુડતો દોવુડતો ગીયો. વાહટાં થુંલે તોરતી મે પાઈ હાય એહડો લાગ્યો. આને તીહી તીતલો તીતલો દેખાયો. ઈયુ જાગાપેએ આંકડી દાબી હેયી. તાઆ કાદુ પોચો લાગ્યો. માજમેએ પોલો હાય એહેડો લાગ્યો. કાલિયા કાબુડયા એક રોપ ઉપડી લીધો. હાતી તીહીને પાઈ ઘોર નીંગા લાગી હાતી કાલિયા તારાઈને પાઈ પીધો. આને પાઈ નીંગા લાગ્યો. તીહી બુચ લાગવી દિધો. હાતી કાલિયો રોજ દિહી ઈહી જ પાઈ પીયા આવતલો.

Kaliya woke up and set out in search of the bamboo tree. He soon came upon the bamboo grove. He felt the earth, the soil was moist. There seemed to be water beneath the tree. Kaliya struck off a sprout and immediately, water gushed out. Kaliya had his fill of water. Feeling contented, he pushed a piece of wood in the gap to stop the flow of water. From then on Kaliya would visit the tree everyday to have water.

કાલિયા કબાડયા સાત પોયરીઆ આથીયા. બાઠીયાં પોયરીયા જુવાન આથીયા. એક દિહી બાહાકા ખાતુરે માંડો બાંધીને દૂધ્યાં તુંબડામે પાઈ પોઈને સાતી પોયરીયા જંગલુમે ગીયા. કાલીયા બાધો આને પાઈ તુંબડી મને પીધો. તુંબડીમ ને પાઈ પૂરો વીઈ ગીયો.

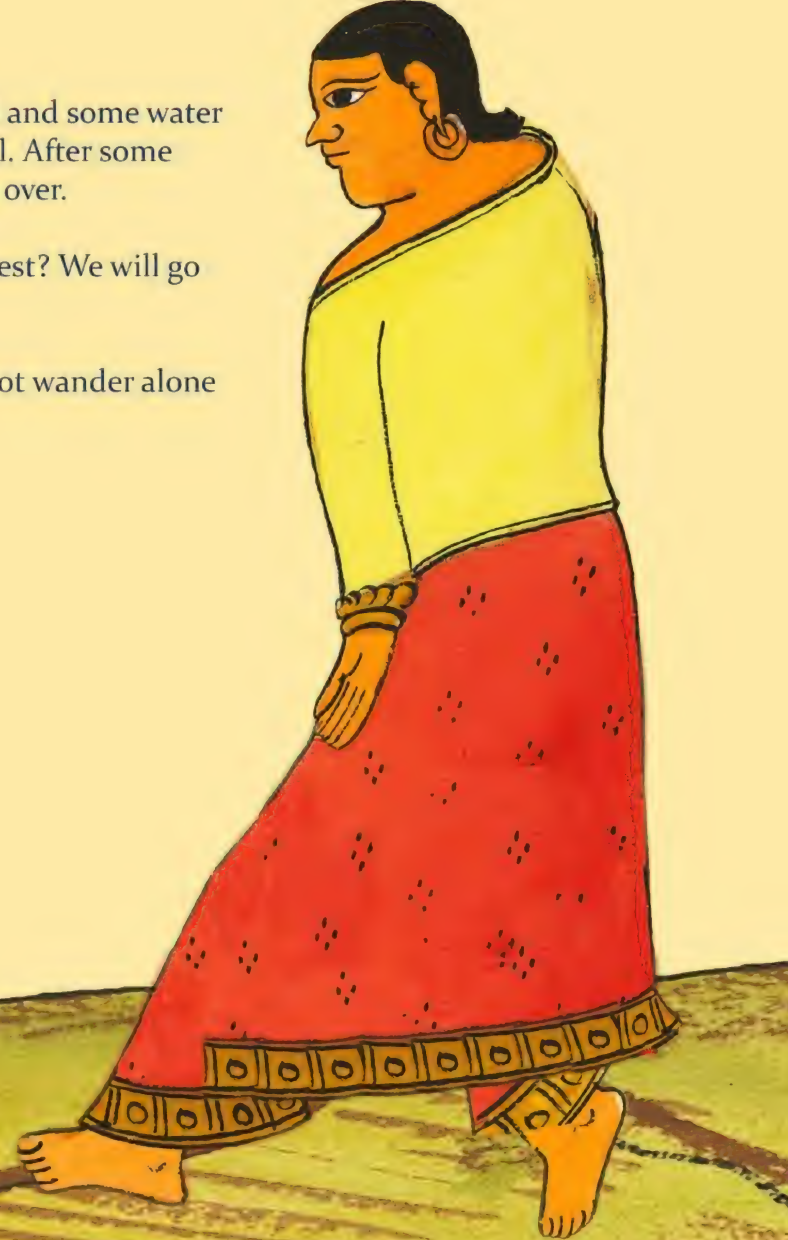
થોડીક વાર લાગી હાતી પોયરીયા આખે બાહાકા આમનને ફાંફી લાગી. તું રોજ દીહી કાહીને પાઈ પીયો ? આમનને આખે હાતી આમુઉ પાઈ પોયી લાવજી.

બાહકો આખેહે પોયરીહી તુમુહુ જુવાન હાય તુમુહુ માઆ જાહા.

Kaliya had seven young daughters. One day, they carried food and some water in a *tumbhda* for their father in the forest. Kaliya had his meal. After some time the sisters felt thirsty. The water in the *tumbhda* had got over.

They asked Kaliya, “Father, where can we find water in the forest? We will go and fill the *tumbhda*.”

Kaliya replied, “Daughters, you are all very young. Please do not wander alone in this forest.”

બાહાકાહા ખૂબ આખ્યો પેનેએ પોયરીયા નાય માન્યા હાતી
બાહાકા પાઈ કાહી નીગેએ. એ જાગ્યા આખી દેધો. આને
આખે કાઆ. ઓ પોયરીહી ઓ જાગોઓ દેવુંડ હાય ખૂબે
પાહી માઆ જાહા આને દૂર રીઈને પાઈ પીજાઆ ખૂબ પાહી
જાહા તાઆ પાઈ બિગડી જાહી. પાઈ તૂંબડા મેએ પોઈને
બુચન લગાવી બંધ કી દેજાઆ.

But the sisters insisted. Finally, Kaliya allowed them to go. Before they left, he asked them to be careful: "Look daughters, the tree is the abode of the Goddess. Do not step close to the tree. If you go too near, the water will become impure. So keep your distance while you drink water. And do not forget to plug the wood back to block the flow of water."

બાહાકાઆ જાઆ નાય આખ્યો પેને સાતી પોયરીયા પાણી પીયા ગીયા. બુચન ખોલ્યો આને ધોધમાર પાઈ જાઆ લાગ્યો. દેખદેખતાઆ પાયુ તલાવડી બની ગીયી. ઉનાલા દિહી આથા. ખૂબે ગરમી વેતેલી પોતે કાઢીને પોયરીયા તીયા તલાવડીને કુદી પડ્યા. આને ઉગાઆ લાગ્યા. તોતામેએ મોડો પૂર આલો. કાહા કાઆ સાતી હુંકામને પાઈ નીંગા ટેક્યો. એક ધારુમને તેલ તાલાવ બન્યો. બીજામને દૂધ નીંગ્યો, પાયુ પુરમને મે સાતી પોયરીયા તાણાયા લાગીયા.

ઈહીમને સાતે ખાડીયા બન્યાં એકી નાવ તાપી આને બીજી નાવ નર્મદા તાપી આને નર્મદા અરબી દોરીયા વેલે જાઆ લાગી નર્મદાઆ ધીના તલાવડીમાં ચોટયે તોવેયે. આને મોગરીયા પેએ. બોહીને બાગેએ-બાગેએ ડોગુપેએ ટાંકીને આગલા વાધતી ગીયી. આને નિંબાડ રાજુમેએ. મુકામે કેયો. તીહીને એકે એક ગાવુમને જાતી આને આગલા જાતલી.

The sisters went to the tree and pulled the piece of wood. A torrent of water poured out. As they watched in amazement a small rivulet formed in no time. It was summer and the day was very hot. The sisters took off their clothes and dipped into the water to bathe. The water had begun to flow from all the seven sprouts and soon there formed two rivulets, the first was a river of oil, the other turned into milk. The streams came together to form two rivers, Tapi and Narmada.

The sisters began to drown in the current. Tapi and Narmada began to flow in the direction of the Arabian sea. Narmada washed her hair in the river of oil. Escorted atop a crocodile, Narmada surged ahead amidst the mountains and hills and reached the kingdom of Nimbad, passing village after village.

તાપી દૂધ તલાવડી મેઝે ચોટયે તોવેયે. આને ખૂબ ઝડપી તીયું વાહાને માસો બનાવ્યો. આને ખૂબ ઝડપી તીયું વાહાને માસો બનાવ્યો હાતી ડોગેઝે, ચાડ, મોડા ડગરા, વાટીયે જે આવે તીયાનેઝે બાઠાને તોડી ટાંકતી-ટાંકતી દોવડુતી જાયને અરબી દોરિયાલે મીલી ગીયી.

નર્મદા જલોદદો ગાવુમેઝે મુકામ કેયો. હાતી તીયુલે આવતા વાઆ લાગી પેને તેઝે દરિયાહી આવીને મિલી. તિયા નિડાં પેઝે વરાડું ટીલો વીઈ ગીયો. ચિઠ્ઠી વાંચી હાતી નર્મદા ખીજવાઈ ગીયી. તોતામેઝે એકે માછલી નિડાં પેઝે ટીલો હાય.

Tapi washed her hair in the river of milk. She perched herself on a fish and uprooting hills, trees and stones which came in her way, she rushed ahead to meet the Arabian sea.

Meanwhile, river Narmada made a halt at the village of Jalahedo. There, she received a messenger from her sister, River Tapi. At that moment, a large fish with a large *chandlo* on her forehead arrived there. The fish said to Narmada, "The marriage ceremony is over. Tapi is now the chief queen of the Arabian sea. If you feel that I am lying, see this chandlo on my head, the mark of marriage. "

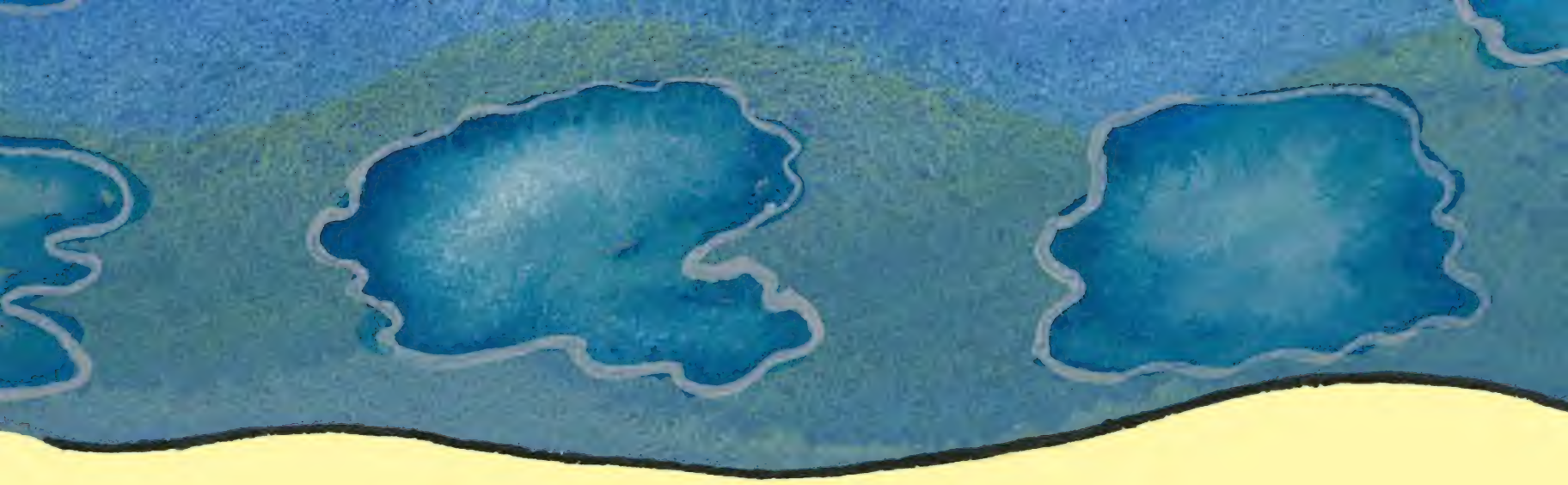
નર્મદાલે ખૂબે રોગ આલી રોગી રોગીમે ડોગુ, જંગલુડ ચાડી જે આગલા આવે તીયાલે વાડતો તોડતો ખૂબ આગલા દોવુડતી દોવુડતી બાંઠી બોહીને માઆ તાકાત દેખાવી દઉ બાંઠીને ઉપડી ફેંકી દઉ એહેકી વિચાર કીનેએ. નર્મદા તોરતીપેએ બોઠી આને પુંયે જ રીઈ ગીયી. તીયા ખાતુર નર્મદા પાઈ અરબી દોરિયા એઠેને જાહે. આને તાપી પાઈ પાહીથી જાહે.

Narmada was angry. She rushed ahead, destroying hills and trees which came her way. She decided: "I will show the strength of my power to all my sisters. I will uproot one and all." Thus thinking, Narmada went deep inside the earth and stayed there. And so it is believed that while Tapi bubbles into the sea, Narmada meets the sea water slowly.

Story contributed by Vanita Valvi
Illustration by Chetan and Eknath Gangavane

વાદલો કાહાલે ઉચે હાય ?

ખૂબે જુની ગોઠ હાય વાદલો આને તોરતી ખૂબ પાહી-પાહી આથે. તોરતી પેએ રેએનારા માહાને આવતા જાતાઆ ખૂબ નડતોલો. બાઠેલે માહેએ. નીચે પડીને ફિરતલે. આને વાદલા બી ખૂબ ગાઈ દેતલેએ.

Why is the sky so high?

In the olden days the sky was very close to the earth. With the sky hovering above their heads, people on earth found it difficult to walk upright. They had to bend themselves every time they moved.

એકે આંજલી બીજા માણ કેતાં થોડીકે ઊંચી આને ડિલુમે પોહાલી
આથી. હાતી જાહા તે આંજલી તીયું પોંગા ચોવઠો બાઆતેલી.

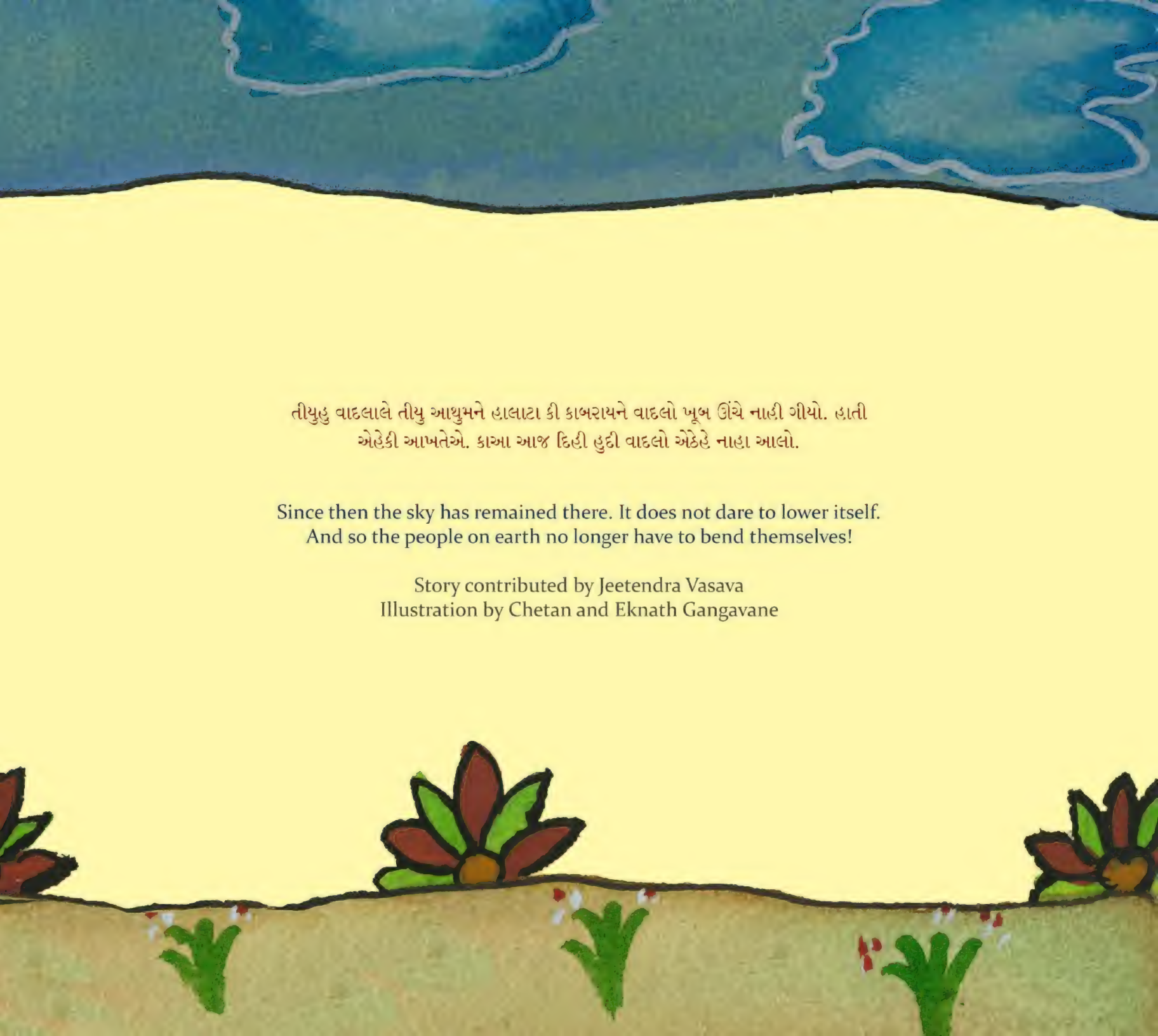
તાહા તીયુલે રોજ દિહી ટોગેં પડીને જ હાલાટા કીઈ બાઆતીલી
રોજ દિહી. ટોગેં પડીને ચોવઠો બાઆતાઆ બાઆતાઆ કાટલાય
જાતલી. હાતી એક દિહી તીયુલે ખૂબે રોગ (ગરસે) આલી હાતી.

One old woman was taller than the others. Every morning when she swept her courtyard, she had to bend down. She got tired of doing so.

One day, in a fit of anger, the woman swept her broom across the sky. The sky felt frightened by her attack. It immediately rose higher and higher. Finally, it was out of reach of the angry woman.

તીયુલુ વાદલાલે તીયુ આથુમને હાલાટા કી કાબરાયને વાદલો ખૂબ ઊંચે નાહી ગીયો. હાતી
એહેકી આખતેએ. કાઆ આજ દિહી હુદી વાદલો એહેલે નાહા આલો.

Since then the sky has remained there. It does not dare to lower itself.
And so the people on earth no longer have to bend themselves!

Story contributed by Jeetendra Vasava
Illustration by Chetan and Eknath Gangavane

સુગરી આને ટીંડો

તોરતી ઉપેએ પહેલી વખતેએ. ચીડાંઆ જનમો વેલો. બાઠાંને કાય ખાવુલા આને કાય નાય ખાવુલા તીયાંને માલુમ નાય આથો. કાહી રેવુલા કહેકી રેવુલા ઈ બાઠો તીયાને ખબુર નાય આથો. બાઠે ખુશી ખુશીમેએ રાઆ લાગ્યે. ઈયા સમયુમે કાલ્યોમેઘ રાજા ખબુર તોરતી પેએ આલા કાઆ તોરતી પેએ પહેલી વખત વહરાત પોડનારો હાયે એહેકી ઉનાયને બાઠે જ હાને મોડે જીવ-જીવે, જનાવરે, ચીડે તીયા રેવુલા કેહેકી તેએ વિચાર કેરા લાગ્યે કતોક પાઈ પડી આખીને બાઠે ચાડવાયે, ડગડાપે, પોંગે બાંધા લાગ્યે.

Sugdi and Darjido

When the birds were first created, they were new to the earth and its life. They did not know what to eat, what not to eat, where to live and how to live. They felt free to do as they wished. As they were settling to life on earth, Berotaryo, the Rain God sent a message that monsoon would soon arrive on earth. It was the first time when the earth would receive rain. All insects, animals and birds began to wonder how they would protect themselves from the rain water. They began to build their homes in the trees and amidst the rocks.

ઈયા સમુયુપે ચીડે બાઠે જ્યાં તીયાં પોંગે બાંધા તીયારી કેરા લાગ્યે. પેન કેડાલ ખબુર નાય આથી કાઆ વહરાત કેહી વેલને આવી? હાતી બાઠે વિચારુમે પડી ગીયે. ઈ બાઠા ચીડાને દેખીને જગલુ મુખીહી બાઠા ચિડાને દેખીને જગલુ મુખીહી બાઠા ચિડાને હાદીને એકે મોડી સભા બનાવીને એકે વિચાર કેરુલા એકે મોડી સભા ગોઠવુલા. જંગુલુમે બાઠે જાગે ગોઠ મોકલાવી દેધી. બાંઠા ચીડા રેવુલા પોંગે બનાવા ખાતુરે બાઠાને હાદીને સભા ગોઠવી. એ ગોઠ ઉનાયને બાઠે ચિડે સભા મેએ આલે. સભા મે ચિડા મુખી દુડો મોડવી, પેચરો પુંજારો, લીલ્યો હોવર્યો આગલા બોઠે. આને સભા મે ગોઠ ચાલુ કેરા આલી. સભા મે મુખ્ય ગોઠ આથી કાઆ કાલ્યમેઘ કેહેને આવી. આને કેહી વેલને આવી કાઆ તોરતી ઉપેએ ને આવી ? તીયુ વિશે જાણકારી લાઆ ખાતુરે જાવુલા આથો. સભા મે મુખીઓને બાઠા મરજીથી સુગરી લે સમાચાર લીને મોકલુલા આથો. સુગરી પેએ બાઠા ચિડા વિશ્વાસ રાખીને તીયાલે મેઘરાજા હી જાયને ખબર લાઆ ખાતુરે બાઠા મરજીથી એક ગોઠ કીને મોકલ્યો.

સુગરી પેએ બાઠા ચીડા આને મુખી નિયાપે વિશ્વાસ રાખ્યો. પેને સુગરી પેએ ટીંડા વિશ્વાસ નાય આથો. હાતી તીયા સભામે તીયા ગોઠ આખી. કાઆ કાહા માને સુગરી પેએ વિશ્વાસ નાહા તીયારી એક બેને ચીડાને બી મોકલા જોજે.

The birds too began preparation for the onset of the monsoon. However, nobody knew from which direction the rains would come. Everyone was in a quandary. So the chief of birds called a meeting of all birds in the forest. The birds gathered for the meeting. *Rajaghuvad, pechro punjaro and lilyo hovaryo* took their place in the front. The main issue was: When would the black clouds descend? And in which direction would the rains fall? The birds decided to find this from the Rain God. Everybody agreed to send sugdi with a message.

However, darjido did not trust sugdi. He announced to the gathering, "I do not have faith in sugdi. Therefore, I feel that one or two other birds should accompany him."

ટીંડા ગોઠ કેડા માની નાય આને બાઠા મરજીથી સભા મેઝે ગોઠ વીઈ ગીયી. તેઝે ખેરી આખી ને મેઘરાજા દરબારું મેઝે સુગરી પોચીં ગીયો. મેઘરાજા હી જાયને ચીડા ગોઠ આખી દેખાવી. હાતી તીયા આખી દેખાવી.તુંઉ તોરતી પેઝે પહેલી વખત આવા હાય તાઆ ચીડે ફ્યતેઝે કાઆ કેલા સમુયુલે આને કહી વેલ ને આવા હાય ? તીયા વિશે તુંઉ આખી દેખાવો કાઆ હાતી આમુ બાઠે ચીડે તેહેડે પોગે બનાવા હાય કાહા કાઆ આમુ વહરાતુ પાઈ કી પીજાજી નાય.

સુગરીની ગોઠ ઉનાયને કાલ્યોમેઘ ચીડા ચિંતા દુર કેરા ખાતુરે સુગરી લે આખ્યો. માઆ તોરતીયે આવુલા સમય નક્કી કેલો હાય તોરતી પેઝે જાહા. માઆ તોરતી પેઝે આવુલા ચોકકસ સમય નક્કી જ કેલો હાય. તોરતી ઉપેઝે જાહા દેવનગારું વાગી. આને બેરોતાર્યો વાદલા મેઝે ડગડો ગબડાવશે. રાણી કાજલ તીયાલે દેખીને ચમકાશે કોડીવિજોણ વિજળી વિજલાવશે. તાહા આયે આવીશ બારેધારે વાદલામને તોરતી પેઝે આવીસ. આને તુમ જાજે આને બાઠાં ચીડાંને માઆ ગોઠ આખી દેખાવજે.

સુગરી પેઝે વિશ્વાસ નાય રાખનાનો ટીંડો તીયા ફાયલા ફાયલા કાલ્યા મેઘરાજા દરબારુમે પોચીને તીયા ગોઠ ઉનાયા એક જાગાયે દોબી રીને ઠાકોજ ઉનાહે.

Nobody paid heed to darjido. So sugdi went alone to meet the Rain God and said, “You will be visiting earth for the first time. Please tell us when you will come. Which direction will you come from? This will help us to make homes to provide us shelter from the rain water.”

Berotaryo replied, “I will come when the royal drum is sounded. Stones will hurl on the clouds and Queen Kajal will charge them. Lightening will strike the sky and I will fall through the clouds. Go and give my message to all the birds.”

Unknown to sugdi, the darjido had followed him. Darjido secretly heard all that the Rain God said.

કાલ્યા મેઘરાજા આખલી ગોઠ લીને સુગરી ફાયે તોરતી પેઓ આવેહે. તીયા ફાયલા દોબીને ટીંડો બી તોરતી પેએ આવેહે. તોરતી પેએ આવીને ફાયે ચીડા મુખીની ગોઠ માનીને એકે સભા પોઈ જંગલુ ચીડે વાટ જોવી રેલે સુગરી કાલ્યા મેઘરાજા ગોઠ કેહેડી વેલે આખા આવે. સુગરી આલો એહેડી ખબુર પડતા બાઠે ચીડે સભા મેએ આલે.

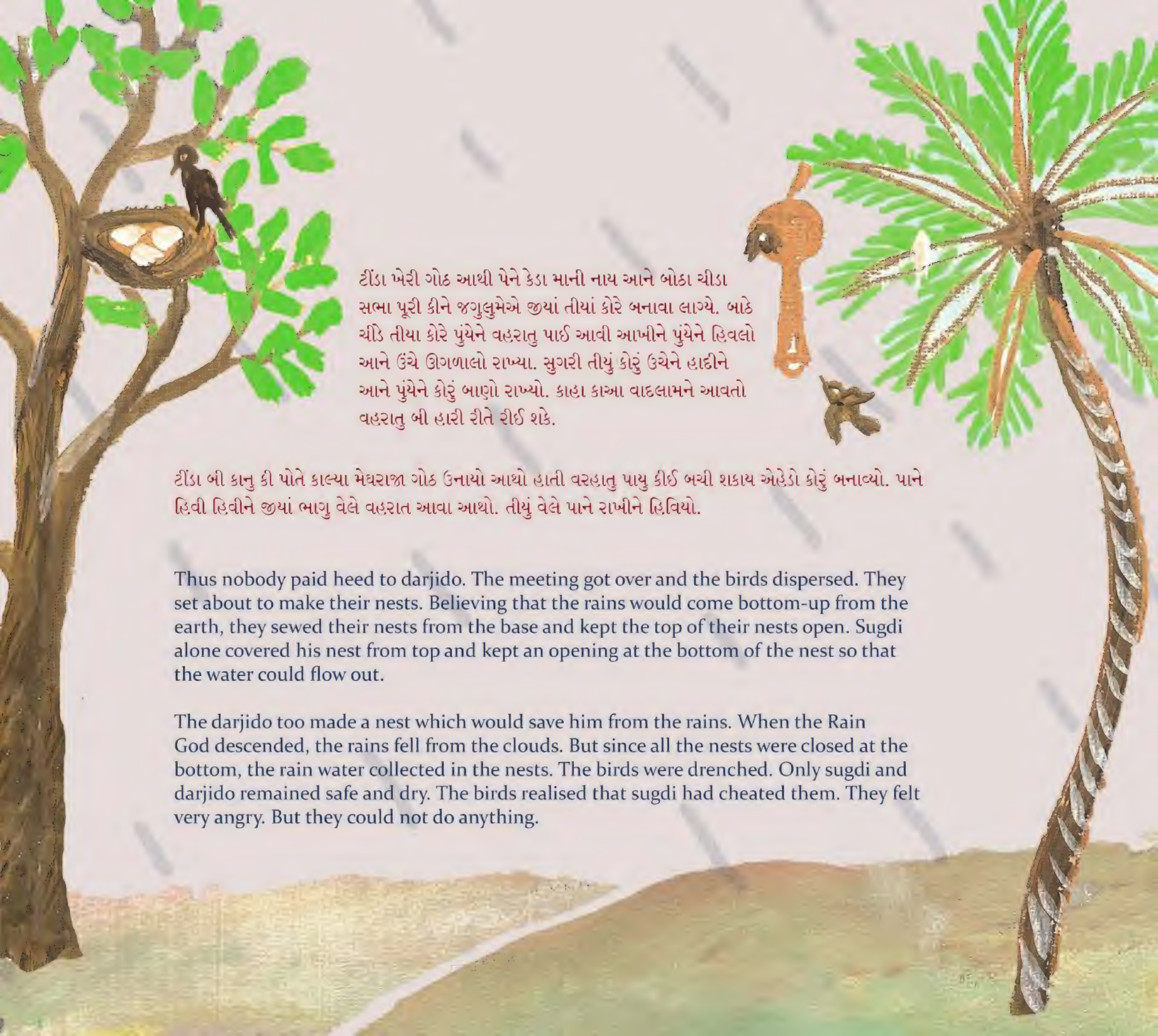
બાઠી ગોઠ આખતા સુગરી બાઠા ચીડાને ઠગા વિચાર કેયો. તીયા મેઘરાજા ગોઠ ઉલટાવીને બાઠા ચીડા હુબુરે આખયો તીયા આખયો. મેઘરાજા તોરતી પેએ પહેલી વખત આવેહે હાતી તે પુયેને આવા હાય હાતી બાઠેએ. જ્યાં તીયા પોગે વહરાતું પાઈ કી પીંજઈ નાય એહેડી બનાવજા . સુગરી ગોઠ ઠગરી લાગતાઆ ટીંડો તોરત જ ગોંગયો પેને તીયાલે મુખી આને બાઠા ચીડા મીલીને બોહાવી દેધો. આને આખા લાગ્યે કાઆ... ચીડા ગોઠ લીને કાલ્યા મેઘરાજા હી સુગરી ગીયો આથો આને તું કાહાલે વચમે ગોંગોહો ?

Sugdi returned to earth with the darjido following him quietly. All the birds gathered eagerly to listen to the message sugdi had brought. But sugdi decided to cheat his fellow birds. He lied to them: "Since the Rain God is coming to earth for the first time, he will come by way of the land. So everyone should make their nests accordingly."

Darjido was present at the gathering. He felt very angry on hearing sugdi lie. He immediately got up and shared the original message of the Sun God. But everyone drowned his voice: "It was sugdi who had gone to meet the Rain God, so why should you interfere?"

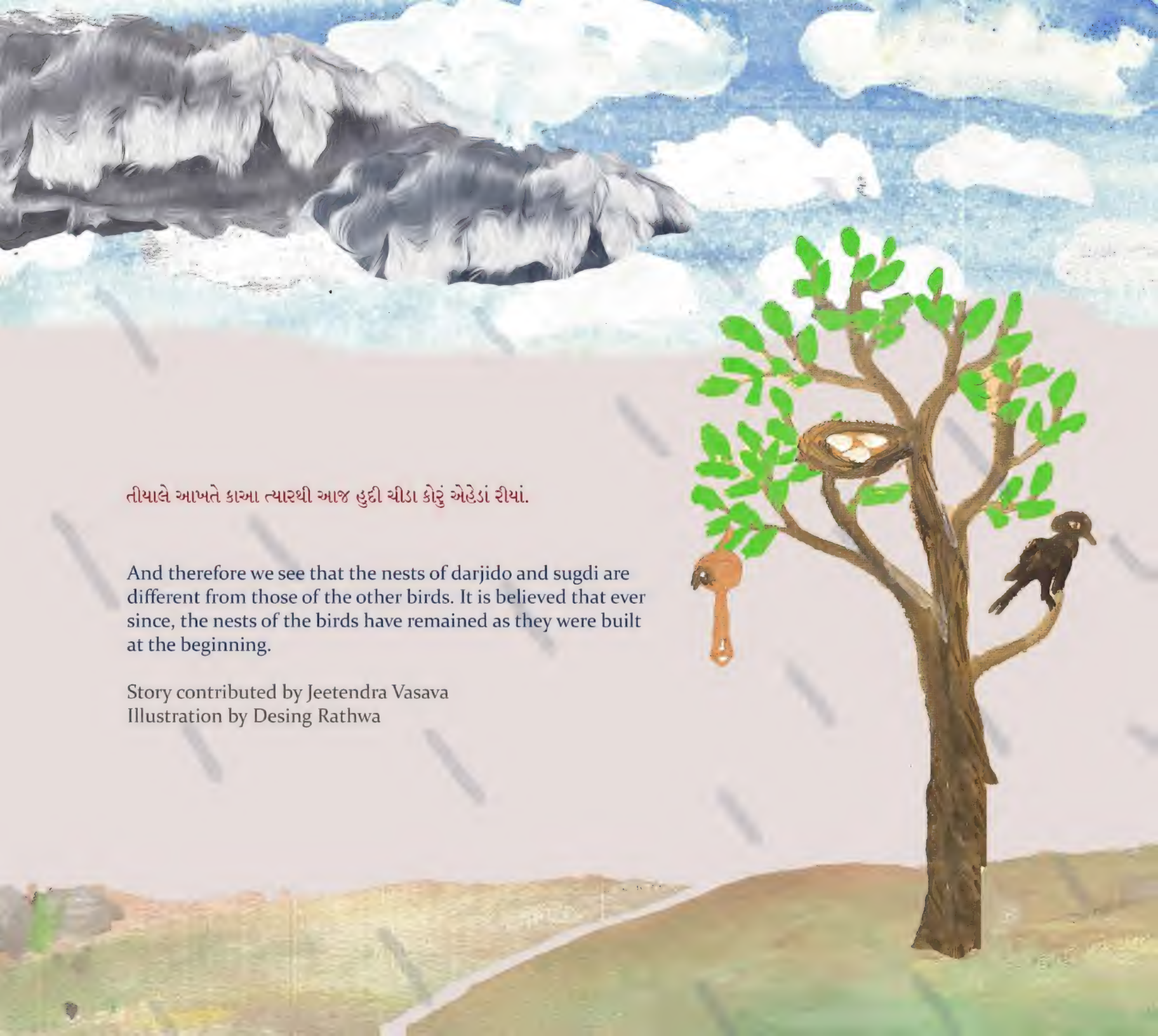
ટીંડા ખેરી ગોઠ આથી પેને કેડા માની નાય અને બોઠા ચીડા
સભા પૂરી કીને જગુલુમેએ જ્યાં તીયાં કોરે બનાવા લાગ્યે. બાઠે
ચીડ તીયા કોરે પુંયેને વહરાતુ પાઈ આવી આખીને પુંયેને હિવલો
આને ઉંચે ઊગળાલો રાખ્યા. સુગરી તીયું કોરું ઉંચેને હાદીને
આને પુંયેને કોરું બાણો રાખ્યો. કાહા કાઆ વાઢલામને આવતો
વહરાતુ બી હારી રીતે રીઈ શકે.

ટીંડા બી કાનુ કી પોતે કાલ્યા મેઘરાજા ગોઠ ઉનાયો આથો હાતી વહરાતુ પાયુ કીઈ બચી શકાય એહેડો કોરું બનાવ્યો. પાને
હિવી હિવીને જ્યાં ભાગુ વેલે વહરાત આવા આથો. તીયું વેલે પાને રાખીને હિવિયો.

Thus nobody paid heed to darjido. The meeting got over and the birds dispersed. They set about to make their nests. Believing that the rains would come bottom-up from the earth, they sewed their nests from the base and kept the top of their nests open. Sugdi alone covered his nest from top and kept an opening at the bottom of the nest so that the water could flow out.

The darjido too made a nest which would save him from the rains. When the Rain God descended, the rains fell from the clouds. But since all the nests were closed at the bottom, the rain water collected in the nests. The birds were drenched. Only sugdi and darjido remained safe and dry. The birds realised that sugdi had cheated them. They felt very angry. But they could not do anything.

તીયાલે આખતે કાઆ ત્યારથી આજ હુદ્દી ચીડા કોરું એહેડાં રીયાં.

And therefore we see that the nests of darjido and sugdi are different from those of the other birds. It is believed that ever since, the nests of the birds have remained as they were built at the beginning.

Story contributed by Jeetendra Vasava
Illustration by Desing Rathwa

Contributors

Kanji Patel is an eminent Gujarati writer. He is Editor of the Gujarat *Peoples' Linguistic Survey of India* volume. His creative writings include *Kotarni Dhar*, *Dahelu*, *Dero* and *Dhartina Vachan*. For more than a decade, he has been organizing the Kaleshwari Mela at Kaleshwari in Panchmahals, Gujarat, bringing together Denotified and Adivasi Communities for spectacular performances on the occasion of Mahashivratri.

Sonal Baxi works in the voluntary sector and holds experience in the areas of education, publishing and translation. She has carried out research on the social and literary movement of the Denotified and Nomadic Communities.

Arvind Patel is a high school teacher and writer with several publications in Dhodia and Gujarati languages.

Dahyabhai Vadhu worked with the State Bank of India. He has made a significant contribution by documenting the oral traditions of the Kunkna community to which he belongs. His most important work is the *Ramayana of the Kunknas and Tales of Kansari*, published as *Kunkna Kathao* (2000) and *The Ramayan and other Oral Narratives of the Kunknas* (2012).

Jeetendra Vasava is a poet and writes in Dehwali and Gujarati. He is presently pursuing his doctorate in Tribal Literature.

Mansing Chaudhari is a poet writing in the Chaudhari language. He teaches Gujarati at the N. S. Patel Arts College, Anand, Gujarat.

Nazroo Rathwa is a Pithora painter belonging to the Rathwa Adivasi community. He has been teaching out-of-school children, helping them to re-enroll in local schools and has recently completed a course on naturopathy.

Urmila Gamit is a Faculty at the M. B. Patel College of Education, Sardar Patel University at Vallabh Vidyanagar, Gujarat.

Vanita Valvi is devoted to tribal education and teaches at the Adivasi Academy's Vasantshala Mother Tongue and Multilingual Training Centre, Tejgadh. She teaches environment and languages.

Illustrators

Chetan Parshuram Gangavane and Eknath Parshuram Gangavane belong to the Pinguli community of Maharashtra. They have set up the Adivasi Kala Aangan (Museum and Art Gallery) at Kudal taluka in Sindhudurg district of Maharashtra to promote their community's art forms. They practise Chitrakathi, a tradition of narrating historical and mythical stories through puppetry and paintings. Their illustrations in this publication reflect the Chitrakathi style of painting.

Lalji Rathwa has completed his Diploma in Visual Arts (Painting) from the Faculty of Fine Arts of The Maharaja Sayajirao University of Baroda. Belonging to the Rathwa Adivasi community, Lalji Rathwa's illustrations combine the traditional rural ethos with modern impressions. He strongly believes that every child is a painter and we need to give wings to their imagination and talent before adulthood erases the artist within.

Desing Rathwa is a Pithoro painter from the Chhotaudepur district of Gujarat. He has earlier made illustrations for Bol, a children's magazine carrying stories, songs, riddles and puzzles from the tribal belt of Gujarat. Desing Rathwa has drawn the Pithoro at many public places across India.

Mahendra Gamit belongs to the Gamit community of south Gujarat. He has adopted the Warli style of painting and illustrated several children's publications.

Book Designers

Rajat Gajjar is a freelance Industrial and Visual Designer working from Vadodara.

Yash Desai is a Graphic Designer who finished his Bachelors in Applied Arts and is now pursuing his Masters in Print Making from the Faculty of Fine Arts of The Maharaja Sayajirao University of Baroda.

Sahana Iyer is pursuing her Graduation in Mass Communication at the Symbiosis Centre for Media and Communication, Symbiosis International University, Pune. She has interned with Teach for India and Bhasha Research and Publication Centre.

Glossary

bharwad: cowherd

chandlo: an auspicious mark made on the forehead

chibda: a kind of gourd

darjido: tailorbird

dovro: a wind instrument made of wood

hajam: barber

handli: a small earthen vessel used for cooking

goth: story

juvan: a young man

khakhra: a kind of tree

kuhunu: spade

naagli: a kind of millet

patrara: a plate made of leaves

rotlo: thick chappatis prepared of corn or millet

seesam: a kind of wood

seth: a prosperous business man

sethani: wife of a business man

sugdi: weaverbird

tumbhda: water container

vadu: an Indian dish made from ground pulses, round in shape and deep-fried

vistar: region

bhasha

Bhasha Research and Publication Centre, Vadodara

